
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01798370 1

MÉG UJABB FÉNY- ÉS ÁRNYKÉPEK

IRTA

KÁKAY ARANYOS.

№ 3.

TARTALOM:

ELŐSZÓ.
GR. FORGÁCH ANTAL.
JÓKAI MÓR.
ÁBRÁNYI-DYNASTIA
TISZA KÁLMÁN
PULSZKY FERENC
PULSZKY ÁGOSTON
HELVEY LAURA
SZANA TAMÁS
PATER LONKAI
ASBÓTH JÁNOS
SZONTAGH PÁL
RÁTH KÁROLY
SENNYEI PÁLÉK
VADNAI KÁROLY
BALÁZS SÁNDOR
A VERES PÁLNÉ FÉRJE
TÓTH EDE
WENCKHEIM BÉLA
BERNÁTH DEZSŐ
VÉGSZÓ.

1878.

BUDAPEST.
GRIMM és HOROVICZ.

Ára 1 frt 60 kr.

MÉG UJABB
FÉNY- ÉS ÁRNYKÉPEK

IRTA

KÁKAY ARANYOS.

№ 3.

---

1 8 7 8.

BUDAPEST.

GRIMM és HOROVICZ.

Budapest. Weiszmann testvérek könyvnyomdája.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	1
Gróf Forgách Antal	5
Jókai Mór	12
Az Ábrányi-dynastia	20
Tisza Kálmán	27
Pulszky Ferenc	44
Pulszky Ágoston	49
Helvey Laura	59
Szana Tamás	64
Pater Lonkai	74
Asbóth János	80
Szontagh Pál	86
Ráth Károly	91
Sennyei Pálék	97
Vadnai Károly	101
Balázs Sándor	107
A Veres Pálné férje	113
Tóth Ede	118
Wenckheim Béla	131
Bernáth Dezső	138
Végszó	143

ELŐSZÓ.

Nem hiuság vezetett ez igénytelen portrait-k összegyüjtésére: a hiuság nem találhatja meg ezekben a kielégitő eredményt; még kevésbbé vezetett versengés, gyenge tollam merész odaállitása a Kecskeméthy Aurél örök időkre elpihent tolla mellé. Ő teremtette meg nálunk e kedvelt genret; őt utólérni nem lehet. csak utánozni.

Én pedig még csak nem is utánozhatom — mert soha sem olvastam.

*

És ezzel az őszinte vallomással kezébe adtam a kritikának a fegyvert ellenem. „A ki még Kákay Aranyost sem olvasta. mennyi keveset olvashatott az arra nézve, hogy ennyi sokat irhasson! Látszik is az idézetek, sat. hiánya."

Igy fognak azok szólani, kik az eléjök tett fegyvert felemelik. Hadd szóljanak. A kritikát ugyis bajos rászedni; nyilván kitalálta volna. S

nekem igy még is megmarad az a hitem, hogy önként fedeztem fel a leggyengébb oldalamat.

Hogy hát miért gyüjtöttem össze mégis e már részben a hirlapokban is megjelent czikkeket, — annak oka az, mert már megirtam. És pedig azért irtam meg, mert a hirlapok munkása abban a helyzetben van sokszor, hogy a divathoz, a közönség izléséhez és igényeihez kell magát alkalmaznia még a tárgyak megválasztásában is.

Mit tehetek én arról, hogy publikumunk ugy van a politikával s annak férfiaival, mint az inyenc például a borjuhussal, szereti szeletnek, coteletenek, paprikásnak, pörköltnek, egy szóval különböző alakban feltálalva.

Hát én bizony itt olyan alakban tálaltam fel neki a politikát, — hogy vajmi nagyon kevés politika van benne.

Ha van valami érdemem, ebben van: hiszen eléggé megcsömörülhetnek tőle egyebütt.

Ezek után még csak arra nézve kivánok nyilatkozni, hogy én részemről nem tartom egészen helyes dolognak azt, hogy valaki egy név fényéből elvegyen valamit a maga vagy műve számára. És azt a helytelen dolgot lehet ugyan elütni élccel, de azért mégis helytelen dolog marad az mindig.

Midőn e miatt tehát bocsánatot kérnék a nyájas olvasótól, csak azt hozom fel mentségemül, hogy a Kákay Aranyos neve olyan mint a testhez szabott diszruha: minél többen próbálják fel, annál jobban tünik ki, milyen szépen illett a gazdájának.

GRÓF FORGÁCH ANTAL.

Szája becsukva csendes . . .

Nem szól, nem hallatja magát s nem kiváncsi őt hallani senki. Pedig módjában lenne okos dolgokat is mondani. Legalább sokan azt hiszik.

Ez idő szerint félig conservativ, félig kormánypárti s soha nem volt jobb „meggyőződése“. Rosszabb, — az volt!

Abban a megyében. a hol ő lakik, s a honnan egy kerületet képvisel. az országos képviselői állásokra egymás közt szoktak megalkudni a primipilusok. Nem egészen azért, mert ő ott lakik, — hanem ő aztán egészen azért lakik ott.

*

Valaha kancellár volt, majd provisorius főispán lett s végre népképviselő.

A mennyire rangban kisebbedett az állása, annyira növekedett erkölcsi tekintetben.

Ő azonban nem érzi magát jól lefelé haladtában a lépcsőkön. Tisztább-e a levegő vagy nem tisztább, az előtte bagatelle.

Pártjának olyan házibutora, mint egy kiszolgált Bösendorfer-zongora. Valaha szépen szólt s magas kezek játszottak rajta: lehet, hogy a megereszkedett hurok most is ügyes hangokat adnának, de nyilvános concerteken azért még sem merik megbillenteni, mert félni lehet, hogy disharmóniát szülne. En famille aztán, ha már megvan, ha egyébre nem, is legalább arra jó, hogy a kezdők tanulnak rajta.

Forgách Antalnak van egy kopott hasonlata, mely annyira elmaradhatatlan mellőle, hogy mikor uj hasonlatot mond is, ennek az alkatelemeiből van megépitve.

„Ha az ember keze fázik — igy a végzetes simile, — belefuj és megmelegszik, ha ellenben forró az étele, arra is ráfuj és kihül." A miből az következnék, hogy ugyanazon egyén ugyanazon cselekménye, egészen különböző benyomást gyakorolhat.

. . . És ez a hasonlat az ő politikai működésének — apologiája.

Számosan törik rajta a fejüket, miért képviselő Forgách Antal, miért tért vissza a rögös

politikai pályához, hol nincs mit várnia, hol görbe szemmel néz rá még a saját pártjának finyásabb része is?

H az ember nem azt hinné, hogy azon különféle bankok és részvénytársulatok, melyekkel összeköttetésben van, jó hasznát veszik a beavatott kéznek — azt kellene gondolnunk, hogy egy démoni végzet átkos súlya az, mely oda kergeti a hova — nem kellene lépnie.

E második föltevés mellett szól az incompatibilitás, s ellene szól az első föltevésnek azon száraz tény, hogy eddig a gróf keze bizony keveset használt a nevét koptató intézeteknek: egymásután liquidált a „Hungaria“, a „Nemzeti biztositó társulat“, „Hunnia“ és „Haza“.

De az incompatibilitás érvét meggyöngit a törvény azon sajátságos természete, hogy csak azokat genirozza, a kik kijátszani nem birják: az intézetek hanyatlásának történetéből levonti okoskodást pedig ellensulyozza az, hogy bár egy folyón evezett velük, az ő hajója sohasem kapott lyukat. De sőt emezeknek roncsaiból lett nem egyszer kitatarozva.

Azt hát még sem képes senki tisztán meghatározni, miért képviselő Forgách Antal.

Bajos is lenne. Forgách Antalt nehéz kiismerni. Igazi Janusfő. Az egyik ábrázata meg-

hunyászkodott citoyen, a másik dölyfös arisztokrata.

Oly meggyőzőleg beszél a demokrácia magasztos elveiről, hogy szinte könnye csordúl az elérzékenyüléstől.

S egy félóra mulva már, ha szobájába vonul, hogy például valamelyik üzlettársának levelet irjon, ilyen adresse kerül a boritékra: An Jakob Weisz, Jud in Budapest.

Lehetetlen tudni, melyik a valódi természete, mert a komédiázás nála tökélyre vitt tudomány, ép ugy, mint a hogy a tudománya tökélyre vitt komédiázás . . .

Az alispan, a főjegyző, a főszolgabiró, több választópolgár és én (t. i. én Kákay Aranyos), mint deputáció kerestük fel egykor Kékkőn a hirhedt diplomatát, ki akkor vezette .. (arról a valamiről ne is szóljunk) a monarchia ügyeit, mikor a legnehezebb idők jártak ránk.

Forgách szereti a deputációkat, mert a népszerüség mesterségesen meggyujtott tüzének hozzá ért pernyéi. Szivesen fogadott s megmutogatta vára nevezetességeit.

„Itt van uraim, ez a mappa! Ez itt a magyarországi vasuthálózat térképe. A legmagasabb pont a gödöllői pont. (És oda bökött excellentiás ujjaival).

Azután végighuzta nagy ujját egy bizonyos irányban s igy szólott:

„Erre kellene vasutat épiteni strategiai szempontból.“

Majd ismét más irányban szalasztotta meg a másik kezét, teljes meggyőződéssel mondván:

„Emerre pedig kereskedelmi szempontból.“

— Istenem de nagy inzsillér! — sóhajtott fel a főjegyző.

*

Ekkor sarkon fordult a gróf s véletlenül megpillantotta vis-à-vis a térképpel a „Forgách család nemzetségi fáját“, az alapitó ősöktől kezdve le egészen hozzá, V. Antalig. Nos lárifári minden családfa! De ha már meg van, még sem dobhatja ki az ablakon.

„Tiszta bolondság uraim! Én nem adok rá egy fikarcnyit sem. Mint látni méltóztatik, az ősünk valami Hunt Pázmán. Hanem az nem igaz . . .

Általános csodálkozás.

„Nem is magyar ember volt. Német volt. A mennyire történeti buvárlataim folytán kinyomoznom sikerült. Patzmann volt a neve.“

Áhitatos csend.

„Cimerünk pedig, mint látni méltóztatik, egy meztelen koronás nő. Nos az onnan van, mert Mária királynő sokszor igy is megmutatta magát Forgách Balázsnak — a kópénak . . . a meny-

nyire történelmi buvárlataim folytán kinyomoznom sikerült."

— Ez aztán a nagy történész: sohajtott fel az alispán.

A csontbutorzatu lovagterem harmadik szögletében, a régi Egyptom mappája is ott van. Sok érdekes dolog elmondására nyujt alkalmat. Futólag, de mégis tudományos izzel megemlékezik a régi egyptomiak culturájáról, politikájáról, érinti iparviszonyaikat, épitkezésüket, életmódjukat, müvészi hézagokat hagyván közben, a miket csak azért látszik ki nem tölteni, hogy többet ne mondjon, mint a mennyit az ámuló küldöttség gyarló értelmi tehetsége megbir. Nem feledkezik meg a nevezetes gulákról sem, a miknek nyoma van a térképen s ráncbavont szemölddel mutat az egyikre:

„Itt fekszik Semiramis királyné!"

A főszolgabiró enthusiasmussal kiált fel: „Mi ehez képest Rómer Flóris?" s kiváncsian ágaskodik megnézni, hogy tulajdonképen hol is fekszik hát Semiramis királyné.

Arra ugyan a szolgabiró ur soha sem fog rájönni, hogy hol fekszik Semiramis, arra azonban már a megyei vice-notáriusok is rájöttek, hogy a Forgách Antal tudománya leginkább ab-

ban fekszik, hogy igen folyékonyan el tudja könyv nélkül recitálni ezeket a dolgokat . . .

A kik sokszor jártak nála deputációban, azok sokszor hallották tőle ugyanilyen rendben, ugyanilyen szellemesen, ugyanezekkel a szavakkal. Sem nem tanul hozzá, sem nem felejt belőle.

A mi határozottan mutatja, hogy jó emlékezőtehetsége van.

És ez sem megvetendő tulajdon, bár néha maliciózus. Mert hogy ő belőle sohasem lehet már sem népszerü ember, sem működő államférfi, annak egyedüli oka az, hogy nekünk is jó emlékező tehetségünk van.

JÓKAI MÓR.

Gyulai Pál azt állitja, hogy Jókai rosz regényiró. Nem akarjuk Gyulai Pált kisebbiteni azzal, hogy itéletét ne tegyük fölibe a profanum vulgusnak, mely az ellenkező hitben sinylődik: neki hiszünk tehát, nem a publikumnak, s elösmerjük, hogy Jókairól beszélni, csak mint politikusról lehet.

Igaz, hogy a politikusok meg azt mondják, hogy Jókai rosz politikus: de hát én istenem, hol akadna már mai napság elég együgyü ember, a ki még a politikusoknak is higyjen?

Nyugodt lelkiismerettel tarthatjuk tehát jó politikusnak; a mint hogy az ő is igazán, csak méltányolni kell tudni és megérteni, a mi közül természetesen az utóbbi a nehezebb.

Kevés emberről beszéltek és beszélnek többet mint felőle; ha mindazt leirná róla az ember, egy vaskos könyv kerekednék ki, mely azonban még kevésbé adná vissza az ő élethü arcképét; őt az ösmerheti legjobban, a ki még sohasem látta és sohasem hallott felőle, csak a regényeit olvasta.

Most aztán meg van fejtve hogy azért rosz regényiró, mert valamennyi alakjába a saját énjét önti.

És ezzel egy füst alatt az is meg van magyarázva, miért nem élethivek az alakjai.

*

Nagy humorista. Majdnem a legjelesebb Európában és kétségkivül a legkedvesebb. Mint kiváló szellem nagyobb a többi embernél egy fejjel, de mint humorista, komoly, politikai ügyekben kisebbnek látszik a komolykodóknál két fejjel. Több szelleme, nemesebb szive van, mintsem egészen odaadó mameluk lehessen, s kevesebb komolysága, hogy önálló meggyőződéshez ragaszkodhassék. Csoda-e tehát, ha azt mondják róla, hogy rosz politikus. De nem-e hihető az is, hogy épen ez a rosz politika, a legjobb politika tőle?

*

Nagy kár, hogy igen szerény ember.

— — — — — — — — — — —

Tudvalevő, hogy mikor Gyulai Pál a fatális Romhányiból egy éneket fejezett be, igy szólot hozzá:

— No Móric, téged is megirlak a Romhányimban.

— Azt bizony nagyon jól teszed, legalább megtudja müvedből az utókor, hogy én is éltem.

*

Jókai maga beszéli el, mint mutatták be valahol egy öreg uri embernek, a ki a mint a nevét hallotta, elkezdte a homlokát dörzsölni.

— Ejnye no . . mintha már hallottam volna valahol ezt a nevet . . . olyan ismerős . . . Hohó! Megálljon csak öcsém, nem maga volt az a kis szőke diák, a ki ezelőtt harminc évvel olyan szépen szavalta el Komáromban az examenen ezt a verset „Tekintetes karok és rendek.“

Egyébről nem emlékezett rá azóta a becsületes öreg kompossessor.

— — — — — — — — — —

. . . E két esetből látható, hogy Jókai még a szerénység erényét is bizonyos finom politikával gyakorolja.

*

Népszerüsége, mely most felette hanyatlóban van, egy időben bámulatos fokra emelke-

dett s jellemzésére a legszebb bizonyitvány egy pestmegyei szélsőbaloldali választó kerület huszonkét pontban szerkesztett, s az „Egyetértés"-ben közölt védekezése, hogy „miért nem választhatták meg Szederkényi Nándort képviselőnek?"

A 22-ik pont igy szólott: „és mindezek után, ha mindent el tudtunk volna is felejteni, azt sohasem bocsáthatjuk meg Szederkényinek, hogy Jókait durva módon bántalmazta a lapjában."

Nem tudom, eltette-e ekkor Jókai emlékül ezt a lapot, de bizvást eltehette volna, ha ugy is mint szenvedélyes ritkaséggyüjtő, mert az csakugyan nagy ritkaság, hogy valaki azért haragudjék a barátjára, a miért a barátja az ő ellenségének nem barátja.

Ilyen természetellenes helyzeteket scenirozni sem utósó politika.

Jókaira minden boldogulni akaró pártnak szüksége van. Ő nélküle nem teljes a siker sehol. Olyan ő a politikában, mint a couleur, mindent megszépit, megfest tetszetősebbre.

A mi népszerüséget szerez mint iró, azt a politikusnak bocsátja rendelkezésére, s a mi befolyást szerez mint politikus, abba az irót ereszti bele halászni.

De hát ki venne ilyesmit rosz néven neki?

Mindenki tudja, hogy sokkal szeretetreméltóbb, mint hogy árthasson! Pedig nem ugy áll a dolog! De miután Mirabeau szerint „ha az egész világ téved, az egész világnak mégis igaza van", Jókai maga is a tévedő világhoz csatlakozik s azon tudatban, hogy ő sokkal szeretetreméltóbb mintsem árthasson, gyermekes szeszélyeskedéssel csinálja a „saltomortale"-kat.

A közönség szeretete, kényeztetése ugy elrontotta, annyira kivetkőztette önmagából, hogy talán egy pillanatig sem tud hű lenni egyéniségéhez, melynek körrajzai csak mint egy sötésikátorban bolygó ember falra vetődő árnyéka láthatók.

De még árnyéka is csak olyan átsuhanó vendég, mint a minő ő maga mindenütt; vent dég a Petőfi-társaságban, vendég az akadémián, a Kisfaludy-társaságban, vendég a képviselőházban, a klubban, vendég a „Honban", az „Üstökösben" és az „Igazmondóban".

És ez a vendégszereplés gyönyörködteti.

A „házba" befut egy percre, egy-két emberrel szót vált benn, vagy a folyósokon; többnyire valami napi érdekü élc a szava, melyet megmosolyognak s tovább kolportálnak egymás közt.

Ugy, hogy mikor már régen az Athenaeum felé siet, ő még akkor is jelen van ott szellemével és képviseli a Józsefvárost.

Hogy magát a politikában kiképezze, mintegy két évvel ezelőtt, maga mellé vette Bakcsyt — s Berlinbe utazott vele, hogy ott Bakcsy lásson, halljon, tapasztaljon s tapasztalatait apródonkint azután vele közölje. Ez emlékezetes ut alkalmával ismerkedett meg a Bismarck hosszu plajbászával.

Nekünk, ugy látszik, az a plajbász azóta már nem olyan nagyon hosszu, s igen hihető, hogy Jókai is kapott a végiből egy darabkát, mert kivált egy idő óta olyan cikkek jelennek meg a „Hon"-ban, amik épen úgy néznek ki, mintha a Bismarck plajbászával volnának irva.

De ez azért, ha sokat ront is a renoméján, őt nem teszi lehetetlenné. A párt megbukhat, a miniszterium guillotine alá kerülhet, de Jókai örökké az marad, a ki volt, mert a mint ő nem veszi komolyan a politikát, szerencséjére őt sem veszik komolyan a politikában, s a felmentő itélet minden ajkon mindig készen várja. Mert hát hiába ő a ragadozó madarak közt is csak fülemile marad. S a fülemilét még a legvásottabb pimasz is sajnálja agyonütni.

És mert a fülemilének nincsenek éles körmei, a melyekkel ő maga árthasson, Jókai azt a raf-

finirozott diplomaciai griffet gondolta ki, hogy kakuktojásokat költ ki a saját fészkében, s a kis kakukfiakat megneveli. Igy birjuk Csávolszky Lajost és Hegedüs Sándort. Egy fészek szülte mind a kettőt, ő tőle tanultak röpülni mindakettEN, s az ő egyéniségét képviselik, midőn két egészen ellentétes irányban eresztették ki szárnyaikat.

Ha hódmezővásárhelyi választóihoz megy le, ott igy szokott szólani: „Èn neveltem fel nektek Csávolszkyt."

Ha „kedves barátja" Tisza Kálmánnal (kinek rigmust irt a születésnapjára), esik beszélgetése, ott el nem mulasztja megjegyezni, hogy: „én neveltem nektek Hegedüst."

Midőn pedig olyan semleges helyen kell nyilatkoznia, a hol vagy nem hallgatódzik a pártérdek, vagy pedig nagyon is hallgatódzik mind a két részről, akkor Jókai igy szól:

— Igaz, hogy én neveltem Csávolszkyt és Hegedüst is. De hát mik ezek együttvéve? Semmi. Az egyik „igen"-nel szavaz, a másik „nem"-mel. Egy az egyből levonva, marad . . . semmi.

Ezért nagy politikus ő, s ezért nem lehet még sem komolyan venni a politikában.

Ő maga is komolyan csak egy dolgot vett eddig. Azt a szent István keresztet, a mit Tiszáék a nyakába akasztottak. Fényes kis csecsebecse,

a minek olyan nagyon tudnak örülni anyag gyerekek, hogy azt is elfelejtik, mit tartanak róla.

Jókai ugyanis azt mondta régen a keresztről, hogy ez a királyok ajándéka azok számára. kik a népet segítették nekik keresztre feszíteni.

És ez a mondás bizonyitja legjobban, hogy Jókai nem hiu ember, és nem vágyott, nem számitott a kitüntetésre, mert ha ő tudta volna. hogy valaha keresztet fog viselni, bizonyára nem illette volna ez ártatlan kedves jószágot, ily kemény szavakkal.

Hogy pedig Jókai most elfogadta a keresztet, az sem azt bizonyitja, hogy nem ugy beszél. a mint cselekszik, hanem csak azt, hogy nem tudja, mit beszél.

És ezért irigylem én Jókait, mint politikust. s azért helyezem fölébe, akár Tiszának, akár Andrássynak, a kik mindig jól tudják, mit beszéltek, és mit fognak beszélni, csak azt nem tudják soha, hogy mit fognak cselekedni.

AZ ÁBRÁNYI-DYNASTIA.

Ha ujság kerül kezedbe, leteheted-e a nélkül, hogy az Ábrányi nevet ne lásd benne, különféle függelékekkel, vagy igy: „ifj. Ábrányi Kornél", vagy igy: „id. Ábrányi Kornél", vagy pedig ilyenképen: „Ábrányi Emil".

Ott van, bizonyosan ott van mindenütt. Megszoktad már, nem ütközöl meg rajta, és nem örülsz neki: olyannak veszed már, mint a kávéd mellé helyezett vizet, mely örökké rendelkezésedre áll s bizonyára egyszer sem jut eszedbe felkiáltani: „de jó, hogy vizem is van!"

Ez különben nem akar élc lenni az Ábrányiakra, kik elvégre is szükséget pótolnak, de nem kellőleg.

Lehetetlen is lenne!

Két Ábrányi nagyon kevés hozzá, három pedig nagyon sok.

De nem azért kevés kettő, mintha még több kellene és nem azért sok három, mintha már

ez a kettő, semmi megirni és dicséretes cselekedni valót nem hagyna a — harmadiknak.

Az Ábrányi-dynastia, mint minden jóravaló dynastia, politikai szempontból tekintve, három részre oszlik.

Ifj. Kornél konsevativ, Emil szélsőbaloldali a harmadik szükségszerüen a kettő között foglal helyet s a kormánypártot vallja kebléhez nőttnek.

Az Ábrányi-dynastia ekként vetvén szét gyökereit, ha a talaj nem lesz fogékonytalan, örök életet biztosit magának, mert a bolygó napfény vagy az egyik, vagy a másik oldalról, bármily vékonyan is, de mindig sütni fog rájok.

S ők szeretik a napfényt, mint a pille a gyertya lángját, és nem félnek, hogy megperzseli őket, mint a hogy a pille nem fél.

Főhadiszállásuk és erősségük, honnan csápjaikat legbiztosabban terjesztgetik ki: a „Petőfi-Társaság“ homokos porondja. Tagja mind a három, sőt azt beszélik Szanáról, hogy egy negyedik Ábrányit fedezett fel, s azért kellett a társaság tagjainak számát fölemelni hatvanra, hogy az is elférjen, az uj húsz közt.

Mellék-sáncaik a „Pesti Napló“ és „Kelet Népe“, honnan apró csatározásokat folytatnak

ellenségeik ellen és védmüveket épitenek barátaik, de mindenekelőtt a maguk számára.

E védmüvekről azt is mondják, hogy csupán kártyavárak. A csatározásokról azonban senki sem nyilatkozik ily megvetőleg, mert a legszebb hadviselés az a mai világban, a mely legkevesebb kárt okoz.

*

A három Ábrányi együtt tesz egy egész embert. De milyen ember ez aztán! Minden tökély, minden hiány egyesül, és minden izlés megtalálja a maga követelményét benne.

A kinek bajszos, magyar körszakállu ember kell, annak ott van az idősb Kornél; a loyalis alattvaló megleli ideálját — a közepütt kiborotvált szakált — ifjabb Kornélnál; mig a régi Goethe-kort hiven személyesiti a szakáll- és bajusztalan Emil.

Szana, miután Petőfit nem sikerült föllelnie, az összhang kedveért, még egy kopasz Ábrányit szeretne a „Társaságba."

„Valjon talál-e? kérdé a világ tünődve.

Én pedig azt mondom, hogy már fel is találta: Laukában.

*

Kortársak egyhangu vallomása szerint, senki sem emlékszik arra, hogy valaha szinházba, hangversenybe, bankettre ment volna a nélkül, hogy ott az Ábrányiak valamelyikével ne találkozott

volna, de megint arra sem emlékszik halandó. hogy mind a három Ábrányit egyszerre látta volna.

Ebből aztán azon gyanusitó suttogás szivárgott ki a „nép" közé, hogy az Ábrányi-dynastia tulajdonképen csak két tagból áll, s a harmadik csak maszkiroztatik a kettő által. Nem élő, létező személy az, hanem csak strohmann, fikciózus alak.

És ezen sajátságos vélelem mellett, figyelemreméltó okok szólanak.

Történt, hogy egyszer az állitólagos Kornél valami gyenge szindarabot irt (és ez mindig megtörténik, valahányszor szindarabot ir). s arról egy lapban, hol az állitólagos Emil dolgozik, dicsérő kritika jelent meg, (és ez is mindig megtörténik, valahányszor Kornél gyenge szindarabot ir). Mindenki gondolta, s mert mindenki gondolta. Kornél maga is ugy nyilatkozott, hogy Emil irta a kritikát.

Azok pedig, a kik előtt Kornél nyilatkozott, saját szemeikkel látták, hogy maga Kornél irta.

Ezen epizód még nagyobb tápot adott a lappangó gyanunak, s bizonyára nehéz feladatot rótt az utókor irodalmi történészeire kideriteni, hány Ábrányi uralkodott a XIX-ik század második felében?

*

Az utókor történészeit mondom, mert a jelenkoriak egyike, már hajótörést szenvedett, ez Eördögi titok kideritésében.

Azt hitte, ugy jön rá, ha utána jár, hány fő után fizetik az Ábrányiak a személyes kereseti adót.

„Egyetlen egy után sem“ — volt a kathegorikus válasz az adóhivatalban.

E hiu kisérlet bebizonyitotta, hogy ezen ur annyira nem ösmeri az Ábrányiakat, miszerint soha sem fog felőlük megtudhatni semmit.

*

Nekem azonban nem látszik lehetetlennek, hogy mind a három Ábrányi megvan együtt és egyenkint, s hogy soha sem láthatók együtt, annak oka megmagyarázható a dynastia hagyományos politikájában, mely különböző pozitiókra osztja a közös nagy cél elérésére összeműködő erőket.

S habár nem is láthatók együtt érzéki szemeinkkel, nem mondja-e egy néma sejtelem, egy titkos tudat, hogy ők mégis együtt vannak?

Sőt vannak indokaink is, melyek mindhármuk létezését bizonyitják.

Nem hallottátok-e, midőn Emil byroni keserüséggel mondja:

„Magammal nem törődöm: de az fáj . . . nagyon fáj, hogy Kornélt nem méltányolja a nemzet . . . ő nagy tehetség . . .“

És ifj. Kornél az idősb Kornélról mondja ugyanezt, mig az viszont Emilről nyilatkozik ily elismerőleg.

Már pedig azt nem lehet föltenni sem Emilről, sem a két Kornélról, hogy ők valaha valakit megdicsérjenek — önzetlenül.

S vajjon mi önzés vezethetné akár az egyiket, akár a másikat egy nem létező testvér, illetve fiu vagy apára pazarolni a jó szót?

S vajjon hogyan lehetne a nemzet hálátlan egy nem létező nagyság iránt?

*

De egyébként sem panaszkodhatnak hálátlansággal. Az öregről azt tartja Liszt, hogy rosz muzsikus, de nagy költő tudna lenni. Emilről az az általános hit, hogy nem olyan rosz poeta, mint a milyen jó forditó.

Egy Ábrányi azonban soha sem lehet professionatus forditó addig, mig egy olyan másik Ábrányi nem akad, a ki németül, spanyolul, franciául, oláhul vagy oroszul, egy szóval nem magyarul ir, (mert hogy valahogy mindenik ir, az már elkerülhetlen), a kinek a müveit aztán érdemes lenne leforditani — számunkra.

Ifjabb Kornélról azt beszélik a jó barátai, hogy eddig még nem találta meg azt a genret, melyet cultiválnia kell. A poeták jó prózairónak, s a prózairók jó poetának tartják. Ha poeták és prózairók beszélgetnek róla, abban állapodnak meg, hogy „jó politikus“. A politikusok ellenben kitünő szinműirónak mondják. No, de ezeknek ugy sem hisz senki.

*

Egyébiránt nem célunk itt komoly és bő képet adni irodalmi működésükről. Irnak ők arról magok is elég sokszor, elég bőven és komolyan.

Aztán ugy is találkozni fogunk még velök e lapokon.

Mert olyanok ők, mint a szinpadi hadsereg; mig az utója eltünik a szinfalak közt, az eleje már addig ujra előjön, s egy örökös circulus vitiosusban önmagának a folytatása.

TISZA KÁLMAN.

Nem mindennapi ember s még kevésbé az ama szerep, melyet több mint egy évtized óta visz. A nemzet történelme ezen idő alatt elválhatlanul össze van kapcsolra nevével: a nagy közjogi harcok parlamenti vitáiban kifejtett erő és szivósság, népszerübbé tették őt Deák Ferencnél is.

A népszerüségnek nálunk Magyarországon és talán mindenütt a világon három fokozata van.

a) A közügyek intézésére befolyással biró elemek helyeslése.

b) Az asszonyok és a gyermekek rokonszenve.

c) A népköltészet dicsőitése. (Ez utósó phasison a népszerüség már mintegy imádattá magasodik.)

Ritka dolog, hogy valaki általánosan birja mind a hármat s Tiszára épen nem mondható, de mindenesetre feljebb emelkedett Deák Ferenc-

nél a népszerüségben, ha viszont lejebb állott is Kossuthnál.

Vele az asszonyok és gyermekek rokonszenveztek.

Tisza Kálmán puszta neve is ép olyan szépen csengett ezelőtt néhány évvel Magyarországon, mint valami ismerős népdal biztató refrainje: mig most ugy szól, mint a lélekharang tompa kongása.

Ha már ugy sem irunk tudományos értekezést, maradjunk meg a népszerüség fentebb felállitott elmélete mellett, mert nem is olyan nagyon bolond az, a milyennek látszik.

Ha képviselőválasztások idején ismeretlen vidékre vetődöl t. olvasó, és ott megakarod tudni, nem azt, hogy a két előtted merőben ismeretlen képviselő-jelölt közül melyik nyer több szavazatot, hanem melyik a különb, derekabb ember, kérdezd meg a nőket és gyermekeket az utcákon, és a kinek nevét azok fogják hangoztatni, mérget vehetsz rá, hogy ő az érdemesebb.

A nők és a gyermekek az egyedüli nem befolyásolt elem, ezek szivében a maga tisztaságában, meg nem nyesve, meg nem gyomlálva jelentkezik s nő meg a rokon-, vagy ellenszenv, az igaz külső tények legközvetlenebb fotografiája gyanánt, melyet az önérdek egyetlen lehellete sem tesz halványabbá, sötétebbé. . . .

Az is csodálatos, hogy a mint valaki az első gradusból a másodikba lép, az elsőben veszit, a harmadikban nyer, de ha a harmadikba jutott, ha a népköltészet veszi szárnyára hirét, nevét, s a másodikat azért megtartja, de az elsővel szakitania kell — a miből az a tanuság, hogy általános mindent egybefoglaló népszerüség nincs s hogy nálunk a politikai jogok gyakorlói olyanok, mint az együgyü ifju, a ki hévvel rajongva keresi ideálját s ha megtalálta — elfut előle.

Tiszával a mondottak szerint a nők is sympathiroztak, már t. i. azok, a kik személyesen nem ösmerték, mert Tisza csak egy fokkal szebb mint az ördög, idomtalan, kiasszott, mint egy csontváz, melyen ugy lógg minden ruhadarab, mintha Móricz Palit küldözgetné a szabójához, maga helyett mértéket venni (mert nem akarom azt mondani, hogy ennek a ruháit viseli): a két összegörnyedt váll közt egy császár-körte alaku fő szégyenkezik, mely az Odry Mephistójának mintájára látszik készültnek, de nem egészen sikerülten, mert sok hasonlatosság van benne a denevérből is.

E körte-arcról jut eszembe az a bonmot:

»Az első emberpárt egy alma tette szerencsétlenné: Minket mindnyájunkat pedig egy körte.«

Kiegészitésül e személyleirásához, meg kell jegyeznem, hogy a lábai közül az egyik olyan,

mintha Apponyi Alberttől lenne kölcsönözve, minélfogva jóval hosszabb lévén a másiknál, bicegve huzza maga után.

Ez a láb nem lehetetlen, valaha még a conservativek közzé viszi — ha nem messzebb.

Különben Tiszának rút külseje a legkisebb és legmenthetőbb hibája, mióta Solymosi igy definiálta a szép elméletét: „mindaz a mi szép, két egyenlő részre osztható, s mindaz a mi két egyenlő részre osztható, szép.“

Hozom fel pedig ezen szofizmát, (hogy Tiszáról a Tisza stylusában szóljak) annak bebizonyitása tekintetéből, miszerint nem zárattathatik ki a lehetősége azon ténykörülménynek sem, hogy egy ellenkező vélelem is érvényesülve, válandhatik meggyengitőjévé az előbbinek.

Mert hát Tisza Kálmán annyira két egyenlő részre osztható, hogy szinte bámulatra ragad a symmetria. Az egyik fele Nagy Gyuri, a másik Csengery Antal; a két rész összetétele képez egy szerves, és Solymosi szerint szép egészet.

De félre a tréfával; még ha be birnók is bizonyitani, hogy szép, maga kételkednék benne, mint a hogy például Baldácsi nem hinné, ha valaki azzal akarná megdöbbenteni: „Uram, ön csunya ember.“

Tisza higgadt fő és jól tudja, hogy a nők rokonszenve a körülmények müve volt.

Csak egy vetélytársa lehetett — Ghyczy.

Az öreg urról pedig már akkor is el volt terjedve a rágalom, hogy a „possumus" elé szereti oda tenni a „non"-t.

Aztán még akkor nem tünt volt fel a láthatáron — Verhovay.

Minden szépen folyt. Tiszát a népszerüség környezte. a galandféreg-hosszu beszédek nagy sensatiót okoztak mindenütt, — az emberek el voltak fogulva, mint kedvenceik iránt rendesen. A kik olvasták, nem igen értették, a kik pedig nem olvasták, azoknak ugy sem volt szükséges érteni, mi van bennök, s minthogy Magyarországon a legtöbb az olyan ember, a ki semmit sem olvas, s a ki valamit olvas is, ugy tartja jónak, ha nem érti, mert született szónok lévén mindenki, az olyan dolgot a mit maga is megért, maga is elmondhatja, — ennélfogva Tisza beszédei nagyon alkalmasak voltak megteremteni számára a nymbust.

Csak miután lehullt a varázs, vette észre ámulva a közönség, hogy e beszédek logikája olyan volt, mint a chinai játékdobozok: először van egy nagy doboz, abban egy kisebb, abban ismét egy kisebb, mig végre az utósó dobozban — nincsen semmi.

De már akkor, a midőn észrevette, Tisza miniszteri székben ült.

S azóta ismét a doboz-politika járja: csakhogy most a kis dobozból szedegeti ki az egyre nagyobbodókat; hogy mi lesz a legutolsóban, az istent kivéve senki, — talán még Szathmáry Gyurka sem tudja.

Teleki László halálától a mai napig, befutott utja, görbén kanyarog ép ugy, mint a Tisza, melyre büszkén hivatkozott, hogy nevét viseli; de mig e nemzeti folyam itt támad, itt hal el, addig Tisza Kálmán észrevehető gyorsasággal vágja magának az árkot Bécs felé.

Nyilást, árkot váj: — s verem lehet belőle.

Régi táborának hivei, ha visszatekintenek e tizenhétéves multra, s összehasonlitják a határozati párt vezérférfiát, a mai kormány bécsi járszalagon vezetett elnökével, méltán elkeseredhetnek, ez óriási mélységet látván a kettő között, melyet nem képes elsimitani az a theoria, hogy „a politika az exigentiák tudománya“, mert Magyarország helyzetére alig birtak valami befolyással azóta az európai politikai események; ugy szólván stagnáció állott be egész a mai napig, hacsak Ausztria erkölcsi és anyagi gyengülését nem vesszük változásnak, mi azonban csak a határozati vezérférfiu politikájának malmára játszik.

Nem volt tehát az eseményekből indokolható oka felhagyni álláspontjával, melyet kivált az ellenzett közjogi alku megkötése után elfoglalt, nem volt szükség eldobnia a bihari pontokat, feladni a közgazdasági kiegyezés általa hangoztatott vezérelveit.

Ki áll meg már ha ő is elbukott?

Egy ember, a kinek negyvenkétezer hold földje van, mivel vesztegethető még meg, egy ember a kit egy egész ország szeretete övez körül, mit kivánhat még? Annak már csak egy vágya lehet: a holta után emelendő szobor.

És bizonyára nem is vesztegette meg Tisza Kálmánt senki, de nem is lehetett volna, mert ha semmi jót nem hagynék is rajta, még akkor sem vonhatnám kétségbe becsületességét.

Vagy hát komédia lett volna mindaz, a mit az ellenzékeskedéssel űzött? A mesterségesen kiaknázott népszerüséget használta volna emeltyünek a piros székbe?

E föltevés legalább is nem valószinü, mert Tisza Kálmán bár európai müveltséggel nem bir, s tudományos képzettségének hiányai szembetünően rínak ki, lángésznek pedig épen nem mondható, mind a mellett olyan kiváló tulajdonokat és annyi routint egyesít magában, fogyatkozásait oly ügyességgel tudja eltakarni, egy hiu hölgy sem különben s ez teszi kétségtelenné, hogy ő Deákpárti padokból még sokkal könnyebben lehetett volna miniszter.

Jellemébe kell markolnunk, hogy ráakadjunk a rugókra, melyek fatális sorsát előkészitték.

*

Heves véralkat, makacsság, szigor, gőg, bizonyos oligarchikus uralomvágy és szertelen nagyravágyás a jellemének alapvonásai.

Tagadhatlanul mind nemzeties vonások, melyek a geszti nagy ur lelkületét az elnyomatás ifjuságába eső éveinek befolyása alatt, a hatalommal ellentétes tehát magyaros, ellenzéki irányba idomitották: ehhez járult még azon pietás, mely nagybátyját gróf Teleki Lászlót környezé. Rugalmas lelke összes erejével szegődék tehát az ő pártjához, s egy ideig annak halála után, összes ambicióját a vezérszerep elfoglalása és betöltése képezte.

Ghycyvel kellett azt megosztania. A szelid öregur önkénytelen nagysága, folytonos küzdelemre sarkalta, mely nemes vetélkedésnek Ghycy Kálmán szerénysége épen nem vetett véget, hanem inkább szitotta Tiszában az önbecsérzetet túlszárnyalnyi azt, a kinek épen azért volt oly nehéz kiragadni kezéből a vezérség másik felét, mert épenséggel nem látszott hozzá ragaszkodni.

Amint aztán Ghycyt Bittó felbiztatta:

»Jer kicsikém
Velem falun
Egy fordulóra . . .«

Tiszának nagy része volt benne, hogy az öreg ur nem adott kosarat Bittónak, hanem el-

ment egy fordulóra, s csak a hiu kisérlet után tért vissza jeligéjéhez a „non possumus“-hoz,

Tisza nagyon jól tudta, hogy Ghyczynek megárt a miniszterség, s örökké megbocsáthatlan büne lesz, hogy ilyen uton kivánt tőle megszabadulni, mert akkor még, minden körülmény mutatja, nem számithatott arra, hogy Ghyczy örvénybe taszitásával a fusiónak épit hidat.

Tisza most magára maradt, vezére egy nagy parlamenti pártnak, legnépszerübb embere az egész országnak, kivel a Deák halála után meglazult kormánypárti elemek is kacérkodni kezdenek. Nem volt már semmi elérni valója többé, csak a még meg nem izlelt hatalom: nem talált már semmi elfoglalni valót, sem a nemzet szeretetében, sem a polgári nagyságban, — neki pedig jelleméből kifolyólag minden áron foglalni, küzdeni kellett: egy ideig tehát küzdött még önmaga ellen és azután elfoglalta Wenckheim alatt a belügyminiszteri széket.

*

Soha még államférfiunak nem volt nehezebb helyzete mint neki. Fent a bizalmatlankodó korona, mely még mindig a régi „tigrist“ látja, körülötte egy oldalon volt pártja, mely régi elveit félti, a másik oldalon a Deákpártból beolvadt elemek, kik gyanusan nézik örökükben az idegent.

Tisza bámulatos, bravourral diadalmaskodék ez ellentétes tényezők között, de a nélkül, hogy

akár az egyiket, akár a másikat legyőzte volna, simán siklott el közöttük ide s tova mint a kigyó.

Lehet-e csodálni, ha az emberfeletti feladat betöltése, kizökkentette a régi nyomból? Mig annyi mindenfélének összeegyeztetésen dolgozott, szükségképen meg kellett hasonlania önmagával.

A nagy majoritás most már megvan; a Deákpárti és balközépi elemek összeverődtek egy testté, egy lélekké, a korona bizalma sem hiányzik, mely támogassa, csak épen maga — Tisza Kálmán nincs többé sehol.

A helyett van egy ember a miniszterelnöki széken, a kiről nem tudjuk kicsoda, mit akar, hova indult, és hova ér.

És ő maga sem tudja.

És hiába kérdi akár Csernátonytól, akár Nagy Gyuritól, akár Csengerytől: azok sem tudják.

Tisza sorsa igazi tragédia, a nagyravágyás tragédiája. Ő nemes szándékkal lépett a politikai pályára s mint erkölcsi halott fogja elhagyni.

Tulbecsülte erejét s kevésre a bécsi befolyást, melylyel megmérközni nem tudott. Nem tudta, hogy ez ügyes keritőnő mennyire igyekezni fog eltávolitani szivét a nemzetétől s a nemzetét ő tőle. Azt hitte, ellen fog tudni állani, de csakhamar belátta nem lehet, s nem volt elég ereje eltaszitani magától.

Ez a botlás. Itt kezdődik a bün . .

A meredek lejtőn most már csak lefelé haladhat , . .

Vagy azt kell megcsalnia a ki csábjaival behálózta. vagy minket.

És minket könnyebb.

Mert az óriási többség, mely lassankint mameluk-haddá nőtte ki magát, egy ideig saját hátával fedezi az érdekes viszonyt.

*

Nem volnánk igazságosak. ha be nem ösmernök, hogy Tiszából még a szemérem ki nem halt: összes magatartásán meglátszik, mennyire resteli helyzetét, s ha nem biztatná a grófi korona fénye, . . . vagy — mert az ördög nem alszik — az Andrássy külügyminiszteri széke. talán még találna utat és módot a visszatérésre . . .

A mi annál is könnyebb lenne, mert még eddig nem igen ment messze, a mennyiben még igen keveset tett.

Kétségkivül legfontosabb bevégzett intézkedése az, hogy a kucsébereket szigoruan eltiltá a házalástól, a miért azok természetesen még nagyobb mértékben házalnak és lutriznak.

Ebből pedig az következik:

Hogy az actió reactiót szül.

S hogy még ennek a legfontosabb intézkedésnek sem maradna nyoma, ha vissza lépne.

*

Azt mondja egyébiránt Grotius Hugo, hogy egy igazi államférfiut csak holta után lehet megitélni s ez esetben én egész tisztelettel visszavonom minden eddigi állitásomat, s minthogy magam a logika semmiféle megnyujtásával nem birom Tiszát védelmezni, de még ha birnám sem illeném ellenzéki hirlapiró létemre: beveszem ide a Beöthy Aldzsi adomáját:

„Tisza alatt olyan sikamlós volt az ut, a bihari pontok alapján, hogy mikor egyet előre lépett, mindég kettőt csuszott hátra“.

„Ilyen körülmények között diplomata létére ugy kellett tennie, hogy megfordult s arra megy, a hova nem akar jutni, s oda jut a hova akar“.

Ilyen leleményes a védelemben csak egy mameluk lehet.

Olyan sokszor fordult elő már e könyvben a mameluk szó, hogy okvetlenül meg kell magyaráznom, kik azok a mamelukok, s ezt sohasem tehetném alkalomszerübben, mint Tisza Kálmánnál, ki ha nem is teremtője a mamelukoknak, de mindenesetre tökéletesitője.

A mamelukok mindenben olyanok, mint a patkányok.

S hogy a patkányok, milyenek, azt egyszerüen kiirom a kiváncsi ólvasónak egy „természetrajzból“ szórul szóra:

A patkány (mus rattus, die Ratte) az őrlők rendéből, szine felűl feketés, alul hamvas szürke, nagy farka s hüvelyke helyett körme van az első lábán. Ezen szemtelen dühös állat mindenki előtt ismeretes n a g y e h e t ő s é g é r ő l. Élelme kedveért az emberekkel egy fődél alatt örömest tartózkodik, s annyira tenyésztő, hogy télen nyáron egyre fiadzik. A hol elszaparodik sok károkat tesz mindenben, megeszi mindazt, a mivel az emberek élnek, ha enni valója nincs, é l e s c i n c o g á s á é r t felette alkalmatlan. Megeszi a ló elől a zabot, a szarvas marháktól a takarmányt, az asztalról a kenyeret. A bort is szereti és ha e g y s z e r m e g i z l e l t e, k é s z k i r á g n i a h o r d ó t i s é r t e. Mindaddig, mig ennivalót talál a háztájékon csak irtószerrel lehet onnan kipusztitani, mert igen ragaszkodó.

Ilyen patkányokkal kormányozza Tisza az állam hajóját.

Van azonban a patkányoknak még egy tulajdonságuk, a mit nem emlit a mi természetrajzunk, melyből föntebb idéztünk, de a melyet Tisza bizonyosan ismer, s ez az, hogy a sülyedő hajóról korán el szoktak menekülni.

S az ő hajója bár még nem sülyedő s dagadt vitorlával uszik az északi szélben nagyon furcsa hajó, — melynek előbb-utóbb rosz vége lesz.

Elnézést kérek a t. c. publikumtól, hogy ismét Solymosy-t kell idéznem, valamint bocsánatot kérek magától e derék férfiutól is, ki Tiszának mint minden nálánál különb szinésznek

nagy hódolója lévén, bizonyára akaratlanul termeli elmejében a legvelősebb argumentumokat politikája ellen.

Solymosy ugyanis azt tartja az épitkezés elméletében: ha az ember ugy építi meg a hajót, hogy nem hagy rajta nyilást, ajtót: ha mégis ki akar jönni belőle, ezt szükségképen a kéményen keresztül kell tennie.

Én nekem semmi okom nincs kételkedni, hogy ez valóban igy van és csak azt jegyzem meg, valjon Tisza gondolt-e arra, hogy ha a kéményen keresztül kell kijönnie a magasba, szükségképen be is kell magát kormoznia?

Hát arra gondolt-e, hogy a hajó lyukat is kaphat, — alulról.

Alant már ugy is nagyon háborognak a hullámok.

Azonfelül a mameluk elemek is kezdenek elégedetlenek lenni — titokban; már leghivebb testőre Csernátony is unja a sok védelmezni valót, a Palásthy elméjének palástja nem lévén elég eltakarni a Tiszapolitika lólábait.

Thaisz Elek „fogdmeg"-nek sem éjjele sem nappala ebben az édes alkotmányos aerában. A mikor nem kell kocsi-szinekben, pincékben rejtőzködnie, vagy kapunk alatt ólálkodnia a Tisza által előre megálmodott népzavargásokra, ő magának vannak rettenetes viziói: . . . borzadva

látja, mint fogatja el egymásután az egész országot, mig végre csak magok maradnak ő és a kegyelmes ur. Már pedig egy jóravaló kártyakompániához, még a „preferanz"-hoz is legalább három ember szükséges.

Móric Pál türelmetlen a bankdirektorság utani várakozásban.

Hegedüs Sándor a kétezer vezércikk szerzőjének belefájult feje azon üresség nézésébe, mely a kereskedelmi miniszterium államtitkári székéről mosolyog rá . . hol csalogatón biztatólag, hol gunyosan, mintha mondaná „caveant consuli!"

Csak Csengeri van megelégedve, s a mint ott könyököl a Deák Ferenc székében ugy veszi ki magát, mint egy megtestesült hymnus.

Ha Szász Károly csász. kir. poéta valamikor meg fogja énekelni a Tisza epochát, s ha mint várni lehet képekkel illusztrálandja hőskölteményét, a következő főbb mozzanatokat ajánljuk tárgyakul:

Miletics elfogatása,

Verhovay elfogatása,

A hadsereg és az államrendőrség mozgósíttatik egy kövekkel dobálózó suszterinas elfogatására.

A ceglédi deputáció diszkisérete.

Tisza Kálmán ő excellentiája az osztrák miniszterelnök előszobájában.

És végül:

Tisza Kálmán a parlamentben, midőn önérzetes szavakkal s felemelt fejjel felel arra az interpellációra, melyet előtte való nap rendelt meg Somsich Palinál.

*

A furfangot ravaszságot és komédiát, Tisza honositotta meg a különben is fogékony országházi talajon: az ő találmánya volt a humoros agyon beszélési taktika, mely ellen az akkori kormánypárt a cloture-t akarta behozni. (Milyen idők! sóhajtja a visszaemlékezés édes gyönyörétől reszketve Simonyi Ernő.) Ehhez hasonló eszközökkel aratja babérjait ma is mint miniszter.

Ha nagyon lehangolta pártját a miért gyáván viselte magát vagy Bécsben, vagy a külügyi áramlatokkal szemben, előveszi Polyt Mihályt, s ugy megmossa fejét a tisztelt ház érdemes arculatja előtt, hogy még a Ragályi Ferdinand szive is megesik a szegény rácok sorsán, s végig fut a padokon a fejbólintással kisért suttogás: „De iszen Tisza Kálmán mégis csak bátor ember."

S ő valóban az is a nálánál gyengébbekkel szemben, s annyira irtja, pusztitja őket, hogy végre is kénytelenek lesznek nálánál erősebbekké lenni.

*

Kálvinista emberrel lévén dolgunk, Tisza Kálmán fatális sorsát a praedestinációnak tulajdonítjuk. A mi megtörtént, meg volt irva, s a mi történni fog, az is meg van irva. A hogy lesz, ugy lesz. Ne okoskodjunk a jövő felett és mondjuk ki határozottan, hogy Tiszában csalódtunk, s azon nemzeties irányban, melyet kultivált tökéletesen lejárta magát. Egy szó fejezi ma ki legjobban és legrövidebben azt, a mit mondani akarunk róla, hogy:

F u i t.

Azt, a ki volt, szivünkből sajnáljuk azt, a ki van, nem fogja sajnálni senki, ha már nem lesz.

Legfeljebb a hordárok siratják meg és pedig méltán. Alatta emelkedett jelentékenyé a h a t á s k ö r ü k.

PULSZKY FERENC.

Járt már a világon mindenütt, volt minden, tud mindent, keresztülesett mindenen és beleártja magát mindenbe.

Egész karaktere abban az egy szóban fekszik hogy: lutheránus.

De azért a katholikusoknak is szivesen köszön, — s a szabadkőmüveseknél ő a nagymester...

Egyszer a kis Guszti, még inas korában a következőleg nyilatkozott:

„Csak egy ravaszabb embert ösmerek magamnál; az apámat.“

De Gusztinak nem volt igaza, mert az öreg olyan nagy lutheránus, hogy még a fia sem ösmeri.

Volt már reactionárius, republikánus, jakobinus, carbonári, liberalis, pecsovics, mameluk, de a miért mindezt az állapotot keresztülviselte, — miniszter még nem volt soha.

A savanyunak maradt szőlőt meg nem izlelhetvén, öreg korában mondott le a fényes álomról, örököse Guszti javára.

Guszti át is vette e különös örökséget s fizeti utána a százalékot — a szécsényi választókerületben.

Mert hát ugy volt eddig, hogy a képviselőházban tulságosan előlgettek egymásnak. Egyik nagyobb capacitás volt mint a másik.

Valahányszor miniszter-krizis volt, (s hogy sokszor legyen a két Pulszkynak volt rá gondja), mindig felmerült az a kombináció, hogy a Pulszkyakból is illő volna már egyet a piros székbe ültetni.

De valahányszor kombinációba kerültek, az is mindig felmerült, hogy: „m e l y i k e t?“

És ezen soha sem birtak a minisztercsináló körök megegyezni, s inkább elejtették mind a kettőt.

Fogta tehát magát Ferenc s ott hagyván a politikai pályát, kitért az utból

. . . S akkor aztán egyszerre mindnyájan rájöttek: h o g y a z ö r e g P u l s z k y lett volna a l k a l m a s a b b m i n i s z t e r n e k.

De ha miniszter nem lehetett közvetlenül, az ő „közvetve“ már régen.

S a politikától is csak azért vált meg, hogy azt a coulissák mögött tovább csinálja.

A kormány azt hiszi, hogy nagy befolyása van a népre, melynek barátja, s nem negligálhatja az öreget.

A nép sem mellőzheti, mert abban a hitben van, hogy a kormánynál, melynek barátja, rendkivüli a befolyása.

Mindaketten csalódnak.

Pulszky csak azért barátja a népnek is a kormánynak is, hogy mindig fennmaradjon a szabadsága elhatározni, kinek legyen az ellensége. A befolyása pedig csak addig tart, mig akár a népnek, akár a kormánynak a szeme felnyilik. Ő ugy van meggyőződve, hogy épen ezért áll az tartós alapon.

A forradalom után ő is a számüzetés keserü kenyerét ette. S mig a külföldön járt, addig volt a legnépszerübb — otthon.

Amióta haza került, a külföldön lett népszerü.

Mert mindig ott ösmerik s következésképp tisztelik is jobban, a hol nincsen.

Ő az egyedüli ember, aki jobb a hirénél.

Tetszeleleg magának azzal, ha goromba. És ugy teszi magát, mintha erre kiváltsága lenne. Valóságos gyerektermészet. (A vásottabbját értem.) Szeret ingerkedni a közvéleménynyel, pedig az épen olyan harapós komondor, mint a minővel a gyerek köt ki. . . .

De ebben az ingerkedésben van valami szeretetreméltó komázás, amihez csak ő ért, és egy bizonyos határ, melytől kezdve a felborzolt szőrt kezdi szépen lesimitani . . .

Azonfelől nemcsak a közvéleménynyel ingerkedik igy, de a hatalmasokkal is. S ez a szerencséje: mert amit a vámon veszit, megnyeri a réven.

Pulszky egy valóságos ócska óra, mely sokszor ver mást, mint a mit mutat, ritkán jár jól, de mindig föl van huzva, s ha az egyik „pondus"-a közel jár a földhöz, a másik ugyan olyan arányban huzódik a magasba.

*

Ez az ő politikája. De hát erről már sokan irtak. Igaz, hogy egyéb viselt dolgairól is. Sőt még alakját, orrát is annyira elkoptatták az éclapok, hogy nem maradt — már t. i. nem orra, hanem — semmi mondani valóm.

Erről az oldalról gunyolták ki még a palóc atyafiai is.

Nagy az orra,
Rosz az bora,
Kétfejeő sas az maradva.

Hanem igaz, hogy meg is keserülték. Rájok küldte Gusztit képviselőnek.

*

Pulszky élete annyira gazdag eseményekben, hogy a rengeteg anyaghalmazból szinte nehéz

kiválogatni, hogy mit kelljen meg nem irni és mégis olyan fiatalnak látszik, hogy mikor azt irja az ember mit tett, mindig arra gondol, mit fog még ezentul tenni.

Jellemrajzról pedig szó sem lehet, mert az „öreg urnak“ multja bármilyen nagy is, hasonlit a festékhez, melybe ő folyton más-más szineket vegyit; s csinálja össze-vissza sárgára szürkére.

Ki tudja mire veheti még isten segitségével:

Mert hát egy idő óta ugy látszik ő kezdi dirigálni a mennyei gondviselést is . .

Az öreg Kratzman épen akkor öregedik ki mint hasznavehetlen a muzeumi képtárból, mikor a kis Károlyban az a gondolat támad, hogy ő szaktudóssá lesz a helyén.

A kis Károlynak tudvalevőleg Pulszky Ferenc az édes papája.

PULSZKY AGOSTON.

A fiak sehol sem örökölnek annyit apáiktól, mint nálunk Magyarországon. A kiváló tulajdonok, melyekkel egy-egy családtag bir, átszármaznak a maradékra, sőt az oldalrokonokra is. Arany, Eötvös, Wenzel, Pauler stb. fiai mindnyájan ép ugy a közélet jelesei, mint atyáik. Madarász Jenőkéje, Rákosy Jenő összes rokonsága, mind született nagy ember. Helyesen akart egyszer valaki jutalmat kitüzni egy olyan Móricivadék fölfedezésére, a ki ne legyen hivatva kiváló államhivatalt viselni. Bizony megmaradt volna a pénze.

De még helyesebben teszi vala, ha egyuttal azon Móricz-családtag fölfedezésére is egy nagy összeg jutalmat tüz ki, a kitől e kiváló tulajdonok átszármazhattak volna a többiekre. Mert bizony ez a pénze is megmaradt volna.

Egyébiránt exempla sunt odiosa; elégedjünk

meg annak egyszerü konstatálásával, hogy Pulszky Ágoston elsőszülött fia Pulszky Ferencnek.

Külföldön növekedett a számüzetés sótalan kenyerén; azért olyan vézna és erőtelen szegényke. Ott járta ki iskoláit is, s azért olyan izmos szellemileg. Ide már csak az egyetemre került elprodukálni azt a cigányok által feltalált dohányzási maneuvret: felszini a füstöt, aztán tovább adni egy üres pipaszáron át a többieknek.

Guszti tudnillik az „1848“ cimü napilap szerkesztőjének lépett ki az egyetemi padokból s azt a mit a prelekciókon hallott a közjogból és jogbölcsészetből, igyekezett vezércikkekké idomitani.

Miután tudományát még melegében azon módon tálalta fel, a hogy ő hallotta a professoroktól, mondanom sem kell, hogy biz azt széles e hazában egyetlen keresztény lélek sem értette meg, miért is azonnal hire futott Kárpátoktól le az Ádriáig, hogy „Tyhü! ez még aztán az okos ember.“

Épen volt egy heverő kerület Füleken. Füleket képviselni Guszti kiválóan alkalmasnak látszék.

Följéptette tehát a papája, s egyszer csak azon vette magát észre, hogy meglett. Mint lett

meg, arról csak a papa meg a szécsényi pince tudna szólani.

Midőn a képviselőház elnöke felmutatta a „ház"-ban megbizólevelét, az akkori Deákpárt „éljenzés"-ben tört ki.

Guszti tehát ugy kezdte politikai pályáját, mint a hogy mások végezni szokták.

S ez a nemezis keze.

Mert az öreg Pulszky meg ugy végezte, a hogy mások kezdeni szokták.

A kedvező fogadtatást apjának köszönhette a fiu, mig ellenben annak, hogy az öreg nem méltányoltatott kellőleg, nagy részt a fiu az oka.

*

De Pulszky Ferenc sokkal jobban el van telve a fia nagyságával, mintsem ennek tulajdonithatná az irányában nyilvánult közönyt. Mikor Deák Ferenc legutolsó nagy beszédét tartotta a polgári házasságról, s a folyósokról mindenki a házba tódult, hol a néma csöndben a légy röpülését is meg lehetett hallani, Pulszky a szokatlan jelenség folytán kiváncsian dugja be fejét a szőnyegajtón keresztül, a mint azonban látja, hogy Deák a szónok, a csalódás boszankodásával huzza ismét vissza:

— Hüm! azt hittem a Guszti beszél. . .

*

Guszti már korán hozzá szokott ahhoz a gondolathoz, hogy ő miniszternek született. Erre

igyekszik magát kiképezni s ez kölcsönzi neki azon sajátságos arroganciát és vakmerőséget, mely őt ép annyira kiállhatatlanná tette, mint amennyire megnevelte tekintélyét a gyarló laikusok előtt.

Pedig alapjában egyike a legszelidebb és legfélénkebb jellemeknek.

. . . Füleki képviselő korában évekig nem mert hazamenni a birtokára, abbeli félelmében, hogy a tiszttartója ráerőszakolja feleségül — a kisasszonyát.

*

Ki Pulszky Ágost jelenét multját és jövöjét mérlegeli, azon gondolata támad, hogy „minek is van ő tulajdonképen a világon?“ s valami ideges elégedetlenség fogja el a teremtés iránt egész valóját.

És ha az a valaki végig megy például a „Korona“ utcán és meglátja teszem azt Odescalchi Gyula herceget egy massamód boltból kijönni, még inkább az a gondolata támad: „minek is van a világon Pulszky Guszti?

Ha azonban épen olyankor látja az ember bemenni Odescalchi Gyulát a massamód üzletbe, mikor a képviselőházban országos érdekü ügy felett szavaznak . . . akkor az ember egyszerre kiengesztelődik Pulszky Guszti iránt és az a gondolata támad, hogy „dejszen a kis Guszti mégis derék ember.“

*

Meg kell neki adni, oly odaadással dobja oda összes idejét a közügyeknek mint igen kevesen az ő korában.

A kis Guszti ugyszólván ifjuság nélkül lett öreggé, gründol, gyülésezik, el nem marad az osztályülésekről, a zártértekezleteken mindig ott settenkedik a miniszterek körül. az egyetemi cathedrán szorgalmasan tölti ki óráit, a delegátiókban tevékeny részt vesz.

Mint államférfi Kerkápolyit szeretné utólérni, mint egyetemi tanár Szilágyi Dezsőt mint katona Márkus Istvánt.

S a milyen szorgalmasan olvas és tanul folytonosan, nem lehetetlen, hogy utóléri valamennyit.

És akkor aztán, ha utóléri. egész kényelmesen fog tünődhetni rajta, ha valljon nem jobb lett volna-e füleki képviselő korában bátorsággal birni a hazamenetelre, elvenni a tiszttartó ur kisasszonyát és vissza sem jönni soha többé?

*

Pulszky Guszti csalódik, ha azt hiszi, hogy miniszternek született: ő soha sem fog a piros széken ülni, pedig elég esze van hozzá, de nincs egyénisége és modora.

A delegátió tavalyi ülései alatt az a kitüntetés érte, hogy Andrássy felkelt székéről, s odaült a Guszti háta mögé diskursust akarván vele kezdeni valami magán dologban.

Guszti oda sem hederitett a magas vendég udvarlásának, még csak meg sem fordult, hanem engedte azt beszélni mig kedve tartja, ő maga a tárgyalás alatt levő hadügyi budget számtételeire figyelvén feszülten.

A delegátió összes tagjai pedig épen nem figyeltek a szőnyegen forgó hadügyi budget vitára, hanem azon hallatlan eseményt nézték elszoruló lélekzettel, hogy egy embernek nincsen egyetlen nyájas mosolya sem, mikor a birodalom külügyminisztere leereszkedik hozzá

E látvány mondják a gyengébb idegezetü mamelukokat annyira megviselte, hogy azóta a visszaemlékezés befolyása alatt csendes remegés fogja el őket, ha Andrássyval állanak szemben.

E rosz modornak a nagy hiuság az oka. Guszti különb embernek tartja magát holmi Andrássy Gyula és Tisza Kálmán-féle „naturalisták“-nál, kik ő szerinte még a helyesirással sincsenek tisztában. Az ő keblét a tudomány szertelen ambitiója fesziti.

Ezért nem lesz belőle mameluk soha. Marad az, a mivé a természet alkotta: frondeur a mamelukok közt.

Sokan kétségbe vonják benne a hazafiságot s világpolgári lenge köntösbe öltöztetik lelkületét; pedig az igazságtalanság, mert a kis Pulszky jó hazafi s ha nem is ment bizonyos fumigálásától

annak a mi nemzeti, ez pusztán fiatalkori hencegés, minő a Taljánországot megjárt bakáé, ki a tengernyi kevélységtől nem birja megtalálni Mándon a saját házukat pedig csak félév előtt hagyta el; mikor aztán a szomszédja fejcsóválva és szemrehányólag figyelmezteti, hogy „ejnye ejnye János ez a kendtek háza ni“ gangosan feleli „az ördög ösmerhetne minden apró ólat.“

Guszti kétségkivül a modern tudományok befolyása alatt áll s most ezek ködében vajudik: olyan ő még ma is mint a tojás, melynek kiköltése az időre van hagyva.

A jövő titka még: tyuk lesz-e vagy kakas? Egy azonban bizonyos, hogy sas nem lehet: az egészen másforma tojásból támad.

Fumigáló modora, ellentmondási természete, conspirálási hajlamai okozzák, hogy barátai épen nincsenek.

Pedig semmi sem forróbb kivánsága, mint barátokat szerezni. Otthon a megyéjében minden kabátos emberrel „per tu“ van, a mit azok épen azért nem vesznek valami különös kitüntetésnek, mert válogatás nélkül részesülnek benne, s néha valóban különös alakban. Akárhányszor megesik, hogy órákig eldiskurál valakivel, kedves jó cimborájának szólitja, — mire az felbátoritva nyomban protekcióját kéri valamihez, a szertelenül nyájas barátnak.

— „Rendelkezz velem, mondja Guszti, hanem apropos, méltoztással megmondani a nevedet is.“

A kolozsvári egyetem szervezésekor tömérdek iskolatársát segitette be a cathedrákba s nagy igyekezetet fejtett ki azokat a „nagyságos“ cimre is rásegiteni.

Keresztül vitte; mert mit ne vinne ő keresztül?

Olyan impertinensül tud informálni, hogy a miniszterek, csakhogy lerázzák a nyakukról, mindent megigérnek s a mit megigértek, mindent megtartanak neki, tudván azt, hogy nagyon rosz szája van. Jobban szól s messzebb szól, mint a telephon. S a ki az ő nyelve hegyére kerül — az olyan piszkos lesz, hogy még Lónyait is megirigyli.

Egy szóval nagy a befolyása: s a szegény Trefort valahányszor fiatal egyetemi tanárt lát valahol, mindig megrázkódik s felsohajt. „Ez is a kis Pulszkyval járt iskolába!

Hogy im Guszti olyan portentummá nőtte ki magát, a ki csak ugy a kabátujjából rázza ki a sok jeles proffessort, s a miniszter valahogyan mégis igazolhassa, a hirtelen napvilágra jutott indokolatlan befolyást, magának Gusztinak is okvetlenül kiváló tudományos állást kellett adni.

Igy lett belőle is egyetemi professor az encyclopaediából és az észjogból.

No de hiszen csak ez kellett még a szegény Trefortnak!

Azóta vérszemet kapott boldog boldogtalan; valóságos országos ragálylyá fajult a cathedra keresés; azelőtt szolgabiró vagy esküdt akart lenni az iskoláit végzett ifjonc: most egyetemi professor.

Trefort pedig kénytelen kinevezni valamenynyit, mert ily argumentummal állanak elő: ha már Pulszky Guszti is azzá lehetett!

S a miniszter ilyenkor mindig találva érzi magát.

Most midőn épen az utósó vonást irom a Guszti arcképéhez, hoz egy levelet a pósta, melyet szórul szóra itt közlök:

Budapest, jan. 7.

Kedves Aranyoskám!

Irja meg kérem a kis Pulszkyról azt is, hogy sohse volt rajta becsületes ruha, s arra még halandó lélek nem emlékszik, hogy valaha uj cipő lett volna a lábán. Az én mamám nem szereti, azt mondja, nagyon kiállhatatlan ember. A papám pedig azt mondja, hogy épen olyan ő mint a mamám.

Igaz, tisztelt könyviró bácsi, azt el is felejtettem mondani, hogy az én mamám nagyon de nagyon pletykás egy asszony.

És mégis, ha jobban meggondolom, arra kérem magát ujságiró bácsi, ne irjon a kis Pulszkyról többé semmit, mert az én papám azt mondta, hogy a kis Pulszky ma a pénzügyi bizottságban — tudja a hol a követek

tanácskoznak — azt inditványozta, hogy az ujságiró bácsik *adót fizessenek az ujságoktól*.

Aztán az én papám azt is mondta, hogy ezt a kis Pulszky csak azért mondta, *hogy az ujságiró bácsik szidják és emlegessék*.

Én nem tudom mi jó van abban, mert én bizony nem szeretem, ha a mamám vagy valaki más megszid, de hát én nem is vagyok professor. Tudja, én csak olyan kis fecsegő lányka vagyok.

Mimi.

U. i. Hallottam mikor maga tegnap a papától adatokat kért a kis Pulszkyról: de a papa azt mondta, mikor oszt maga elment, hogy — ő bizony nem küld. Majd küldök én gondoltam magamban, s a mit csak felőle hallottam mind megirtam.

E levél, melyet egy 12 éves leányka irt, nem csak a benne levő adatok miatt, hanem kiváltképen azért érdekes, mert azt bizonyitja, hogy Magyarországon bizonyos fokig még a *gyerekek is politizálnak*.

. . . . És ez menti ki Pulszky Agoston eddigi államférfiui szereplését legjobban.

HELVEY LAURA.

Érzem, hogy gyöngédtelenséget követek el, mikor az én egyetlen kedvenc szinésznőmet, ide hurcolom annyi profánus férfi közé, a hol neki, kivévén az Ábrányi-dynastiát, alig van ismerőse; a tarokkozó és pipázó mamelukok sorába szögletes irócelebritások oldala mellé, hol, ha végig tekintek rajtuk, Szana az egyedüli csinos ember, Asbóth az egyedüli jó társalgó, de még mindkettő együttvéve sem ér fel egy akkora ici-pici katonatisztecskével sem, mint a kis ujjom.

Katonatisztet pedig, n e v e z e t e s t, hol vegyek én e kötetbe, az o s z t r á k á r m á d i á b ó l?

*

De Helvey Laura kisasszony maga elég nevezetesség, hogy ide kerüljön.

Megirom tehát, s kiteszem magamat annak a veszedelemnek, hogyha nagyon megdicsérem,

halálos ellenségemmé lesz minden harmadik sétáló a kerepesi uton, ha pedig meg nem dicsérem, ő maga lesz halálos ellenségem, s én minden este a halálos ellenségemben leszek kénytelen — gyönyörködni.

Hanyag szinházbajáró vagyok, csupán személyes sympathiák vezetnek oda. Azt nézem, játszik-e Halmi, vagy Helvey Laura. Ha nem, nem nézem meg az előadást.

Mikor Helvey Laurát először láttam a „szegény ifju történetében“, a lámpák ragyogása mellett, azt óhajtottam magamban egy hétig, bárcsak nappal látnám a szép költői teremtést.

Mióta pedig egyszer megláttam nappal, egy hétig folyton azt óhajtottam, hogy bár mindig csak este látnám ezentul.

De mert azóta, a mikor játszik, minden este látom, most már azt óhajtom, bár soha sem láttam volna Helvey Laurát, — ha már örökké nem láthatom.

Nehogy pedig ezt a fentebbi passust rosz néven találja venni Mohorán a feleségem, kijelentem, hogy az nem szerelmi ömlengés, hanem a közönség érzelmeinek tolmácsolása, melyet elragad, meghódit müvészetével.

Bár ahhoz, hogy ő hóditó — beismerem — csak igen kevés köze lehet a müvészetnek.

Arca nemes és kifejezésteli, szép kék szemei jellemzők, mozdulatai kellemesek, termete kifogástalan. Ezt mind nem adhatja a szinpad. Ezek mind természeti adományok, minőket nem lehet kölcsön kérni egy-két órára senkitől.

Hogy van tehát mégis, hogy Helvey Laurának, a mikor nem játszik, sem nem kifejezésteli az arca, sem nem kifogástalan a termete, sem nem olyan kellemesek a mozdulatai?

És ebben rejlik a legnagyobb meg nem magyarázható titok, mely megmagyarázza nagy sikereit.

A publikum ugyanis azt hiszi, hogy Helvey Laura nagy müvésznő a szinpadon, pedig tulajdonképen ő csak azért nagy müvésznő ott, mert még sokkal nagyobb müvésznő a szinpadon kivül.

Sőt itt kezdődik tulajdonképen a müvészete.

. . . . Olyan ügyesen maszkirozza magát, köznapinak az életben, arcát közönségesnek, termetét hajlottnak, öltözékét pongyolának, hogy, mikor aztán este ugy lép ki a deszkákra, mint egy ideál, mint egy tündér, mindenki csodálja bámulatos alakitó tehetségét.

És senkinek sem jut eszébe, hogy ő most itt már — a játék után van.

*

Igy üz Helvey Laura játékot a közönséggel még ott is, ahol az nem gondolja. S igy játsza ki leleményes force-a által még a kritikusokat is, kik soha sem az igazi játékáról referálnak olvasóiknak.

*

Minthogy fény- és árnyképeimben, társadalmi és politikai szempontokból méregetem az egyes egyéneket, Helvey Laura müvészi müködését határozottan el kell itélnem, mert annak iránya veszedelmes.

Helvey Laura döntötte meg azt a jeles társadalmi szólamot, hogy nem a ruha teszi az embert. Megmutatta hölgyeinknek, hogyan kell öltözködni. Veszélyes tudomány ez: az egyedüli a min mohón kapnak.

Politikai irányban pedig erősen ellensulyozza a demokracia müködését.

Még a legvéresebb száju demagógokkal is megkedvelteti az arisztokraciát: a bárókat, grófokat, marquis-kat és marquiseket, a kik közt ő mozog, a kiket ő személyesit, a kik neki hol testvérei, jegyesei, hol szülei.

S a kiket már csak ő érte is megszeret mindenki.

*

Egy jeles francia iró szerint, minden ember el tudna müvészileg játszani egy szerepet.

Egy másik iró szerint pedig (de már ez aligha francia volt, mert azok ritkán tudnak többet egy nyelvnél) minden ember annyi ember a hány nyelvet tud.

Mennyivel jobban illik ez egy müvészre: minden ember annyi ember a mennyit tökéletesen tud személyesiteni.

Helvey Laura e szerint egy maga is legalább tiz-tizenöt szebbnél szebb, kedvesebbnél kedvesebb leány.

Ez az ő legnagyobb érdeme, de persze legnagyobb baja is.

Nem hagyhatja el többé a müvészetet: nem mehet férjhez.

Mert ugyan ki ne sokalna egyszere tizenöt leányt elvenni!

S ki venne el olyan nőt, a kit összevissza csókolt már más, — — a múzsa.

SZANA TAMÁS.

Az összekulcsolt karok s a néma ajk is imádság — mondja Hugó Viktor, valószinüleg Szana Tamásra célozva,

Irni akarni is — irodalom!

*

Ezen bevezetésből azt láthatná mindenki, hogy Szana csak akar irni, de nem ir. Pedig nem ugy áll a dolog. Ő ir és fog is irni. De mi nem fogjuk azt elismerni neki soha. Mi mindig azt fogjuk mondani magunk elé merengve: „Ő irni akar.“

*

Ott heverésznek előtted a „Nagy szellemek“, a „Két Kisfaludy“, az „Otthon“ és a „Figyelő“ vaskos kötetei, ott látod tisztán olvasható betükkel a cimlapon „irta Szana Tamás“. És nem tudod még sem elhinni; ha megkérdik, mit

irt, homlokodat végig simitva ujjaddal, ásitva hörgöd: „Ő irni akar.“

Pedig fiatal korát tekintve elég figyelemreméltó munkálkodást fejtett ki, ugy is mint aesthetikus, de kivált mint szerkesztő. Vállalatai soha sem nélkülézték a soliditást, s mindig az előkelőbb folyóiratok sorában foglaltak helyet. Tartalmuk szembetünőleg gazdagitotta a szépirodalmat, s egyszer sem vetettek árnyat arra. Két önálló müve is tagadhatatlanul nyereség, mert ha nem csorog csöppen, s a csöppekből lesz a tenger.

De kinek jutna ez igy eszébe? Az anyatermészet már ugy alkotja az irókat, hogy azok születésükkor magokkal hozzák a Szana iránti ellenséges érzeteket. Egy uralkodó nézet van. A ki Szanára nem haragszik, az nem valódi tehetség, annak még ki kell forrnia magát.

Ennélfogva Szanára mindenki haragszik.

Milyen keserü fátum tehát ennek a megforditott oldala, hogy t. i. Szana meg egyátalában senkire sem haragszik, hanem annyira jóakarója minden embernek, hogy szinte hinnünk kell, miszerint azért nem ir kitünőbb dolgokat, nehogy ez által okot szolgáltasson felebarátjainak, — az irigységre.

Egyszer rá akartam venni Szanát, hogy lapjában támadja meg (valami aprólékos ügyről volt szó) Ágai Adolfot.

„Mit gondol uram? Egy olyan embert a kivel mindennap találkozunk s köszönünk egymásnak, mikor az Athenaeum mellett elmegyek?"

Kilestem az alkalmat, mikor Ágai fürdőre utazott, s akkor megint javaslatba hoztam a megtámadást.

„Mit gondol uram? megtámadni egy olyan embert, a ki nincs is itt Budapesten, s a ki eszerint nem is védelmezheti magát!"

Szana soha sem támad s a megtámadásokat csendes megadással türi. Kálvinista. Ha bántják; annak ugy kellett történni, az az isten akarata volt. Abba bele kell nyugodni. Minden jó lélek dicséri az urat!

De ezen keresztényi jámborság dacára is, botorság lenne azt hinni, hogy Szana meg van nyugodva a világ folyásában. Elégedetlen, kivált az irókkal és a publikummal. Hol az egyikkel, hol a másikkal. De soha nem mindakettővel, egyszerre.

Mert ha egyszerre lenne elégedetlen mind a kettővel, akkor Szanának meg kellene szünnie gondolkozni, nyomban kitárva feküdnék előtte

a nagy titok, a mire a némán átvirasztott éjek töprengései nem adják meg a feleletet.

Szana ugyanis előszeretettel foglalkozik azzal a kérdéssel: Miért nem irnak a magyarok olyan szépen mint a franciák?

Majd ismét azon megmagyarázhatlan symptomát veti föl: miért nem veszi a magyar publikum olyan mohón a szépirodalmi termékeket mint a francia?

*

Francia és örökké csak a francia! A menynyire spanyol Lauka Guszti, annyira francia Szana Tamás! Feuillett, Daudet, Theuriet és Kock az olvasmánya, a grisette és ennek járulékai a csinos pisze orr, keskeny hosszukás láb, hamis kék szemek, pikáns gömbölyü arc a szerelme, a francia konyha remekei a szarvasgombapástétom, a créme az eledele.

Ezeknek látszik élni, amennyire irodalmi foglalkozásai engedik.

És ez bizonyára nemes életcél és nemes szenvedély, mind a három, de kivált a — harmadik.

Báró Kemény Zsigmond és Kecskeméthy Aurel óta az irodalomnak nem volt — inyence, az evés müvészetben különben is nehéz lévén az elméletet a gyakorlattal párositani az irodalmi pályán.

Szana pótolja helyüket — a teritet asztalnál.

S ha látjátok szemeit csillogni s vastag szőke bajsza alatt derülő mosolyát, midőn a pincér eléje teszi a sikerült omelettet, vagy némán figyelitek aggodalmas ráncba vont homlokát, midőn arról gondolkozik, hogy mit egyék meg és halljátok, mikor a kivánt ételt fontos, semmit ki nem felejtő értekezéssel megrendeli: mint nézzen ki, milyen ingredienciák kellenek hozzá, sok zsirt ne tegyen alája a szakácsné, mikor kell a tüzről levenni, hány szem bors teszi azt még jobbá, hirtelen hozzák be, födővel takarják le addig is, nehogy az ize kipárologjon . . . ámulva fogtok felkiáltani: „Ime egy szakférfiu!“

S ez ünnepélyes pillanatban még hangja is elveszti históriai nevezetességü gyorsaságát. Lassan értelmesen csepegteti a pincér agyvelejébe drágagyöngyeit ez arany tudománynak, melynek a legtöbb hasznát veszi.

A hajdani vacsora-pártnak kétségkivül nagy hátrányvára vált, hogy Szanát nem számithatta maga közé, mert Szana nélkül vacsorálni, Budapesten annyi, mint nem is vacsorálni.

De ez bizonyára nem a párttól függött, hanem Szanától még pedig két okból.

Először azon okból, mert Szana mindenkinek mindent megtesz, ha kivánod, hogy adja ki rosz versedet, sohajt és kiadja a „Petőfi-Társa-

ság Lapjában". ha pénzed nincs ad kölcsön, ha elpanaszlod, hogy a lábad fáj, csupa tulhajtott részvétből ő kezd el bicegni helyetted, — csak azt ne kivánd, hogy veled menjen vacsorálni, ha nem tartozol különös kitüntetettjei közé, mert e kérdésben fellázad engedékenysége . . . „Ohó ez fontos dolog. . . . ez lehetetlen kivánság."

*

A másik ok a miért Szana nem vacsorált a vacsorapárttal az, hogy nem is volt és most sem képviselő.

Még pedig szintén két okból.

Először mert nem is lehet képviselő. Az országgyülési gyorsirók tömeges kérvényt adnának be az ő megválasztása ellen, mert minden tudományukat tönkre tehetné — a beszédeivel.

Másodszor pedig azért sem képviselő Szana Tamás, mert egyáltalában semmi hajlandóságot sem érez a politikai pálya iránt.

Előtte még a miniszter is obscurus ember, ha csak miniszter.

Egyszer azt kérdezte valaki tőle az „irói körben": Nem tudod Tamás, mikor fogad Széll Kálmán?

„Ki az a Széll Kálmán?" kérdi csodálkozva.

„Hát a pénzügyminiszter."

„Az meglehet — mondja Szana hidegen, de még eddig nem irt semmit."

*

Becsmérli az irókat, de azért föléje helyezi a többi embernek s atyai szeretettel ragaszkodik hozzájok. Mint XIV. Lajost, mindig egy udvar környezi a szárnypróbálgató nemzedékből. S hogy ő magát elaltassa, miszerint nagy szellemek közt mozog, megteszi az egyiket jeles prózairónak, a másikat kiváló műkritikusnak, mig a harmadikat mint poetát villámsebességgel röpiti pegazusa a Parnassus legtetejére.

És ez olympusi játék olyan igézetes álomba ringatná, mint egy igazi mohamedánt a „hasis" élvezete, ha föl nem ébresztené azon tudat, hogy ő az „irói kör" titkára.

Ébren is az. S itt van igazán elemében. Hangversenyeket rendez, holott ő maga semmi hangszeren nem játszik, bálokat arangiroz bár ő maga soha sem táncol, Az irói kör az éltető levegője; ez hozza közel a nagy maestrohoz Liszthez, kit évenkint egyszer hivatalos minőségben fogadhat az előszobában, s kiért lelkesülni „akrkus ktus", (arisztokratikus kultusz). Az irói kör azon huzal, mely őt a nagyvilággal összeköti, és azon alapkő, melyről sokkal magasabbnak látszik.

Már pedig miért ne szeretne magasabbnak látszani?

Ha egyszer feloszlanék az irói kör, Szana kétségbeesetten küzdene ez ellen végleheletteig,

s ha — quod deus avertat — mégis megtörténnék, ő makacsul még akkor is az irói kör titkára maradna.

Különböző álnevekre fizetné a tagsági dijakat és ott inná „kapucinerét" naponkint . . . némán . . . egyedül.

De a mennyire Szana nem lehet el az „irói kör" nélkül, ép ugy el nem lehet az irói kör nélküle. Keletkezése és fennállása, ha érdem, az ő érdeme. És ez az érdem, olyan mint a verem, minél többet vesznek el belőle, annál nagyobb.

És csodálatosan nagyobbodik azok előtt is, a kik csipdesik. Mennél jobban bántják, annál jobban szeretik. Olyan ő mint a lapda. nem kimélik, ütik, dobálják, de azért megszokták, nem nélkülözhetik.

„Láttad Szanát?"

„Mikor beszéltél Szanával?"

„Hova jár most Szana?"

„Mit mond majd ehez Szana?"

Ez azon kérdéscsoport, mely két fiatal iró társalgásában olyan bizonyosan benne van, mint a Szana kedvenc nyalánkságában, a virginia-szivarban a — szalma.

A „szana" szó finn nyelven „hirt" jelent.

S a mennyire mi a finnekkel, annyira körülbelől ő is rokonságban van a „hir" szóval.

Nem csak azért, mert valamikor a hirrovatot vezette a „Fővárosi Lapokban“ s a „Delejtűben“, hanem mert a pikáns hireket igen szereti, sőt néha ő maga is kigondol egyet-egyet, a hiszékeny reporterek elbolonditására . . .

S a mint ilyenkor ártatlanul beszéli; milyen csodálatos esemény történt, mikor ő keresztül jött a „bástya utcán“, s lopva egyet pillant a fülelő ujdondászokra, mennyei kéj ömlik el II. Rákócy Ferencével hasonlatos ábrázatán, s szürke szemeiben a boldogság mosolya tükröződik.

Szana élvez ilyenkor . . .

Hátha még a költött ujdonság másnap szórul szóra ott van a lapokban. Akkor Szana Tamás arról is elfeledkezik örömében, hogy ő Szana Tamás.

Sőt még talán arról is, hogy ő az irói kör titkára.

Irodalmi pályájának csucspontja a mult évre esik. Tavaly alapitotta meg a „Petőfi-társaságot,“ melynek szintén titkára.

Azóta neve karöltve jár Jókaiéval — az előfizetési felhivásokon.

Sőt egyéb müködésükben is némi közös vonás fedezhető fel.

Jókai egy művet irt, melynek hőse M a n a s s é.

Szana egy másik dologba kezdett, amelynek a hőse M a n a s s e s.

. . . Igaz, hogy Jókai is segitett neki!

Szanának az a legnagyobb hibája, hogy valódi oltott francia. Mert ha francia nem lenne, — angol is lehetne. Az angolok ugyanis először sokat tanulnak és azután irnak egy keveset, Szana megforditva tett. Ő először sokat irt, most pedig keveset tanul.

Ha ezentul többet tanul és kevesebbet ir — még valamikor kinőheti magát annyira, hogy nem fogja kicsinyleni maga mellett — Gyulai Pált.

Az meg őt.

PATER LONKAI.

Add el mindenedet, oszd ki a szegények között s kövess engem, mondá a názárethi Jézus a gazdag ifjunak midőn kérdé vala mikép juthat be a mennyországba.

„Tartsd lapomat s kövess akárkit", tartja Lonkai Antal s habár önzőbb eszerint a názárethi Jézusnál, de nem annyira követelő.

Egyébkint igen csendes és rendes kinézésü uriember, kit tökéletlenül rajzolnak az élclapok barát-kámzsában és olvasvóal a nyakán: a kámzsát csak akkor szereti, ha ki van gombolva előtte, az olvasót pedig akkor, ha egyszersmind előfizető is.

S nem az neki, hanem ő van szüntelenül annak a nyakán.

*

A ki az utcán látja csendesen szerényen ellépkedni, bizony nem gondolná, hogy ez a férfiu az, a ki oly éles hegyü tollal szokta le-

dorongolni a szabadonc sajtót, a ki a hitetlenség szerbtöviseit irtja három évtized óta, az a férfiu a kit három évtized alatt — nemzedékek támadván és tünvén el — mindenki ütött (még a pápa is — lovaggá), az a férfiu a ki folyton és lankadatlanul annyi üldözés dacára is hive maradt az uralkodó vallásnak . . .

Az uralkodó hit t. i. az, hogy egyedül a pénz üdvöziti az embert.

* * *

És Lonkai e dogma mellett is szegénymaradt.

Igaz, hogy egy szerény kétemeletes házacskát épittetett a „zöldfa-utcában.“ de ezzel csak gondjai növekedének az istenfélő férfiunak, amenynyiben adót kell fizetnie tőle s a házbér beszedésével nagy a vesződsége. Fóth környékén, hogy mint többnyire a tisztelendő uraknak neki is legyen valami fekvősége, egy kis birtokot vásárolt, mig orvosai tanácsára Balaton-Füreden egy kéjlakot emeltetett. . .

Kecskeméthy Aurél azt mondta róla, hogy a nyála suviksz a nyelve kefe . . . . azért járnak a papok olyan fényes csizmában.

Én pedig azt mondom, hogy a nyála malter s a nyelve falverő-kanál; azért vannak házai és villája.

A zsebe pedig papzsákjából készült, s azért szegény ember ő most is, mint a hogy annak marad örökké.

*

Nem is csoda, mindig másoknak gyüjti a pénzt, az ominózus-Péterfilléreket . .

Szenvedélye ez, mely mint a Savoyardok dalainak refrainje: „Avec ci avec ca, avec la marmotte“, ott lebeg minden bevégzett mondata mögött:

„Péterfillér, péterfillér s mindig csak pétérfillér“.

Gyüjt ő Piusnak soha el nem készülő papucsaira, Don Carlos infans számára, leégett és le nem égett templomok fölépitésére, harangokra, misemondó ruhákra sat.

S ezen kenetes gyüjtéseket mindig jellemzi az: hogy a gazdagoknak gyüjt a szegényektől, a mi első pillanatra sokkal nehezebb dolognak látszik, mintha a szegényeknek gyüjtene a gazdagoktól, — de Lonkai nagyon jól tudja, hogy ez a — könnyebb.

Politikai meggyőződése nincs, a mi nagyon természetes is, mert Lonkai nem az az ember, a ki után a klérus indul; ő megy a klérus után . .

Mikor a szadovai szomoru nap közelgett dicsőséges monarchiánkra, az öreg Török János, Lonkaival egyesülve a saját költségükön egy huszárt szereltek fel cakumpakk az osztrák ármádia erősbitésére.

El is ment a huszár és nem is jött vissza soha többé.

A szabadoncok gunyosan kiabálták utánok az utcán.

— Hahó! Hová lett az az egy huszár?

És Lonkai még most is azon tünődik, hogy hová is lett hát az az egy huszár. s mi módon lehetne péterfilléreket gyüjteni ismeretlen sirján felállitandó szobrára?

*

Török halála után maga lett a katholikus papság „gyámola". Nagy küzdelmeket kellett kiállania, a „Szabad Egyházzal" Kecskeméthy Auréllal, Hatalával s igen sokakkal, kik a bujonc szabadoncok előtt folytonos csipkedéseikkel lealázni igyekeztek a jámbor férfiut. s magas pártfogói a főpapok előtt tönkretenni.

Nem sikerült: ő folyton gyarapodék az anyagiakban. és fogyatkozék a szellemiekben, előbbi a laikus publikum, utóbbi a főpapok előtt nevelvén tekintélyét.

Még a lapjából kivált secundo-genitura a „Magyar Korona" sem okozott neki valami felette nagy kárt, — bár a „J. K."-val jelzett ájtatos vezércikkek (melyeket az általa már nagyon elgyengitett elmék Jézus Krisztus tollának tulajdonitottak) a közte s Jósika Kálmán között bekövetkezett schisma után, végkép kimaradtak lapjából.

No de ott maradt a Pius hozzá intézett levele, — örökös mottó gyanánt, — minélfogva ez lett a világon a legtöbb kiadást ért irat.

S valóban, ez a mindennap megjelenő pápai levél a legjobb eszköz arra, hogy Lonkai soha el ne feledje kiknek ir, s azoknak szintén eszébe jusson, ki ir nekik?

Sokszor jön szóba kivált hirlapirók közt, hogy honnan lett, mikor támadt s miként fejlődött hiressé, kevés tehetsége dacára Lonkai? Mennyi nagy talentumot tett már tönkre e népszerütlen foglalkozás, a mit ő olyan szép üzleti sikerrel üz annyi idő óta! Ott van Mayer Károly, Danielik és sok mások, kik a klerus védelmében gyorsan koptak el . . .

Miért, hogy Lonkai meg volt, meg van és meg lesz mindig?

Erre csak azt lehet felelni, a mit Kosciusko válaszolt a lengyel forradalom keletkezése és lefolyásáról kérdezősködő Stael asszonynak:

„Madame, je l'ai fait, mais je ne sais pas la racconter.“

Páter Lonkai tekintélyét a főpapok előtt mi hirlapirók csináltuk, — de hogy miként, azt elbeszélni nem tudjuk.

Lonkainak legnagyobb érdeme befutott pályájának és müködésének áldásos eredménye, és a legnagyobb büne, hogy egy csomó szerencsétlen fiatal embert ölt meg azzal társa-

dalmilag, miszerint a saját mesterségéhez fogta őket, arra biztatta s abban kiképezé.

Timon igy szólt egy izben Alcibiadeshez:

„Jöjj fiam, kedvezz a népnek most, mert jövőben ugy is kénytelen leszel ostora lenni“.

Lonkai igy szól mindennap munkatársaihoz: Szidjátok a szabadonc eretnekeket; jobban már ugy sem fognak gyülölni“.

*

Pedig az eretnekek felvilágosodott része nem gyülöli Lonkai Antalt.

Végig tekintve pályafutásán, nem lehet tőle megtagadni sem az észt, sem az élelmességet, de még a ravaszságot sem: ha tehát élesen boncoló elmével vizsgálják tetteit, melyek ezt nem egy helyütt megcáfolni látszanak; lehetetlen, hogy előtérbe ne lépjen egy eredeti kérdés, hogy: „W o i s t d i e K a t z e?“

Nem-e lehetséges, hogy ez a mi ármányos Lonkaink a burkus király missionáriusa, vagy valami külföldi szabadkőmives páholy megbizottja, s annak áldozza életét, hogy furfangos módon n é p s z e r ü t l e n n é t e g y e i t t n á l u n k a p á p á t é s a k l e r u s t.

A mi sikerült is neki fölségesen.

Sirjára majdan a protestansok emelnek szobrot.

ASBÓTH JANOS.

Különös ember!

Megirta a „magyar conservativ politikát", melylyel felébresztette a conservativ pártot, s alig egy évre rá — elölte az „Ébredést".

Irt egy komoly politikai tanulmányt, amibe, belevágta a Grünwald munkáját.

És a lapok nem szidták meg ezért Grünwaldot, a forrást.

Később egy másik könyvet hozott létre „Irodalmi és politikai arcképek" cime alatt, amibe a saját korábbi dolgozatait ollózta be.

S csodálatos, ekkor a lapok mégis összeszidták Asbóthot, a forrást.

Ez a következetlenség annyira elbusitotta, hogy azóta minden válogatás nélkül ollóz.

Még táviratokat is!

De én istenem, ha ma már olyan világot élünk, hogy jó hangzásu irodalmi nevet lehet szerezni egy — ollóval!

Miért ne tenné Asbóth is? Neki ehez a foglalkozáshoz különben is van kedélye. (Bocsánatot kérek az olvasótól. hogy ezt a szót használom s nyelvünk szegénysége kényszerit Asbóthra is ráfogni, hogy *kedélye* van valamihez).

Nem rég, midőn hire járt, hogy a „Kelet Népe"-t ő fogja szerkeszteni, a „Nemzeti kaszinóban" egy conservativ képviselő (tehát szükségtelen külön megmondanom, hogy gróf) azt kérdezte tőle:

— Te John, igaz az a „Kelet Népe" história? Fogsz aztat az ujságot te szerkeszteni ujévtől?

— Nem.

— No annak örülök. . .

— Miért? tudakolja Asbóth kiváncsian. . .

— Hát azért, mert nekem ez a láp sokba ván, és attól kellene félni, hogy a te szerkesztésed alatt, az „Egyetértés" — fogja átvenni a mi cikkeinket — a *megjelenésök előtt való nap.*

Csak egyet nem ollózott Asbóth, azt az . . izét, amit a Nikó Lina-ügyben közölt tőle a „Közvélemény".

Azon már teljesen látszik az eredeti felfogás. A *közvéleményt* a „Közvélemény"-ben támadni meg, Asbóthi gondolat!

Pepit pártfogásba venni: Mucius Scaevolai erény! — uti Jókai docet. („Figurát" kellett volna mondanom, de hátha Pepi magára venné s duellum lenne belőle).

De hiszen ha már a született mágnások is olyan nagyon lovagiasak, hogy egy pár görbe szóért irtóháborut inditottak a skriblerek ellen, mennyivel lovagiasabbaknak kell lenniök még a nem született mágnásoknak, kiknek abban való hiányatosságát, emebben való bővelkedésük pótolja!

De mert egy francia iró szerint, apróságokról lehet felismerni az igazi delnőt, Asbóth azt tartja: a conservativ urat is.

1. Monoklija van.

2. Tagja a kaszinónak s nagyságoltatja magát.

3. Kuszi pajtása mindenkinek, ki abban a helyzetben van, hogy valami ragot tehet a neve elé. (K. Papp Miklós kivétel).

4. Jól viv és lő.

5. 11 órakor kel és 5 órakor ebédel.

6. Járatja a „Vadász és Versenylap"-ot.

7. Tagja az „Athletikai clubb"-nak.

Ez azon hét kellék, mely a konservativ ember külsőségét képezi, s itt — hogy Kerkápolyiféle stylusban szóljak, — a külső olyan belső, mely annyira megfelel a belsőnek, mintha a külső lenne a belsőnek külseje.

*

Csodálatos. hogy Asbóth, a ki ennyire rabja még a külsőségeknek is. miként irhatott (bocsánat a szó helytelen alkalmazásáért) egy olyan vastag könyvet a „szabadságról"?

Miként (ny) irhatott mindjárt a bevezetésébe ilyen passust: „én egyenes gerinccel járok az utcán", ő. kinek a gerince örökös „C"-be hajlitáshoz van dressirozva.

Irni különben mindenről lehet — mondaná Helfi. ki mindenről tud beszélni.

Aztán még „az akkor volt!" a mint Asbóth szokott védekezni.

Bizony rég volt. s azóta már. kivált Kolozsvári esete után. alkalmasint tetemesen leszállitott áron kapható a „szabadsága."

Hony soit qui mal y pense.

Egy idő óta nem foglalkozik semmivel. Pihen mint az ugar . . . várva mit fognak belevetni . . . vagy, hogy a szomszéd dülökből származzék át valami . .

Az ő barázdái nem áthidalhatlan sáncok . . .

Beszélik. hogy államtitkárságra vágyik — ha lehet most, ha nem lehet, majd Sennyey alatt . . .

Mert ő ugy okoskodik, hogy minden conservativ képviselő beválik miniszternek, és ebben annyiban igaza is lehet, hogy akad olyan miniszterünk is, a ki még konservativ képviselőnek sem válik be.

Ő ugyan — okoskodik tovább — nem képviselő, de már volt képviselőjelölt, minélfogva teljes joggal lehet legalább államtitkár.

Kivánatos is, hogy az legyen majd Sennyey alatt.

Még pedig azért kivánjuk, mert, hogy Sennyey miniszter legyen, ahoz okvetlen szükséges, hogy Tisza előbb megbukjék.

S hogy aztán Sennyey is megbukjék, ahhoz meg okvetlenül az szükséges, hogy Asbóth legyen az államtitkára.

Mikor a „magyar konservativ politika“ megjelenéseért, a kormány mint hivatalnokát felelősségre vonta, azzal védekezett, hogy miért ne lehetne igazi kormánypárti az, a ki a kormány ellen ir?

Mikor pedig a konservativek sátrához (tábornak nem mondható) szegődék, s mindig az uralkodó kormány pártolásában excellált, azzal indokolta, hogy miért ne lehetne az ellenzéki, a ki a kormányt pártolja?

Én bizony nem is tudom, miért ne lehetne?

Végtelen magas politika ez, melyet a mai kor még nem képes felfogni. De ez persze nem az Asbóth hibája, hanem a koré, mely különben is hálás lehet Asbóth iránt.

Asbóth az, a ki megajándékozta a kort egy tükörrel — a saját szakállával.

Ebben örökké, hiven találóan látszik az . . .

A magyaros időkben. midőn még honvédtiszt volt, körszakált viselt: mint deákpárti kormányhivatalnok csupán bajuszát hagyva meg. szakállát egészen levette; mint konservativ loyalisan középütt borotválkozott; mig most Kállay Béni szerbpártoló beszéde óta, oroszosan. csak két kis szőrfoltott hagy tenyészni a fülei alatt.

És ez azért roppant célszerü dolog. hogy ha valami idegen vetődik Magyarországra. nem szükséges sokáig tanulmányoznia a magyar mágnásoknál uralkodó politikai hangulatot.

Mindössze az Asbóth szakállára vet egy pillantást.

---

nógrádi
somogyi SZONTÁGH PÁL csanádi.

Homér születési helye fölött hét város vitatkozott hajdan. „Pali bácsi“ fölött pedig három vármegye disputál most, egyik sem akarva magán száradni hagyni — hogy ő odavaló.

Nem is sértem hát meg a tekintetes municipiumok egyikét sem, hanem fenhagyván „eldöntendő kérdésnek“ a származási helyét, egyszerüen nevéhez irom a predikátumait.

Ennél pártatlanabb eljárás nem képzelhető.

*

Pedig hát Szontágh Pál lenne akkora nagy ember, hogy a három vármegye is kicsiny lenne hozzá, ha nem volna felette szenvedélyes tarokkista.

Ebből a nyavalyából — származnak minden politikai baklövései.

Mert mi egyébből is származhatnának?

Tiszta jellem, tiszta sziv, tiszta kéz és tiszta ész.

Minden kelléke megvan a nagysághoz, s mégis egyre törpébb. Ma-holnap már olyan kicsinynyé lapúl, hogy tárcát biznak rá a Tisza-kabinetben.

*

Pedig ugy sajnálom. Olyan megenni való kedves ember. Csupa szeretetreméltóság, csupa adoma. Táblabiró, modern bőrbe compingálva. Még angolul is tud — idézni. Az igaz, hogy roszul, a mit azonban nem lehet tőle rosz néven venni, mert abban a hirben is áll, hogy tudományos ember.

Annak ugyan még halandó ember nem jutott nyomára, a tudomány melyik ágában jeleskedik Pali bácsi leginkább, — de hiszen talán épen azért áll ő tudományos férfiu reputációjában, hogy ezt tudta gondosan elrejteni a világ elótt.

*

A „Pál“ név végzetes a mi parlamentünkben. A „fordulás“ jár vele.

Szontagh Pali is fordult, először 67-ben mint Deákpárti a saját tengelye körül a baloldalra.

Azután másodszor is fordult a fusiónál, akkor is a saját tengelye körül. Csakhogy akkor már Tisza Kálmán volt az ő saját tengelye.

S igy lett mameluk ő is.

Dacára, hogy sokkal több esze, jobb szive s különb karaktere van, mintsem mameluk lehetne, — ha gondolkoznék.

*

Pedig Szontagh Pál gondolkozó fő. A mikor nem tarokkozik és nem adomáz, örökké gondolkozik. de minthogy örökké vagy adomáz. vagy tarokkozik. ennélfogva soha sem gondolkozik.

Már pedig, hogy lehetne rosz néven venni. egy nem gondolkozó ember meggondolatlan cselekményeit?

Aztán Szontagh Pali még mindig legény. A családi tüzhely melegét, a szerető feleség hiányát nála a „kompánia" a pártnerek pótolják.

Mit csinálna, hova lenne ő azok nélkül?

Nagyon hozzájuk szokott. kitanulta a természetüket, hibáikat, jó tulajdonaikat.

A „Pista" átkozottan sokáig kever, a „Feri"-nek az a tulajdonsága, hogy a nagy tarokkokat mindig utoljára tartogatja. Józsinak szerencsétlen a keze járása. soha sem oszt „honneurt", s a ecarte"-ja is örökké sovány.

Egy szóval, Pali bácsi elválhatatlanul hozzá tapadt az ő partnereihez.

S az ő partnerei, mind a „szabadelvü kör"-ben maradtak.

Neki is maradni kellett.

Mondják, hogy Szontagh Pálnak egyébkint is nagy oka van hűnek lenni a „szabadelvü clubb"-hoz, illetve Tiszához.

Még pedig hálából.

Mert a Wenckheim-Tisza-kormány alakulása idejében őt is megkinálta egy üres tárcával.

De már akkor kinálta meg. mikor előbb tiz embertől kapott kosarat.

S akkor is igy kinálta meg:

— Hátha azt mondanám Pali, hogy volna-e kedved a kabinetbe lépni, mit szólanál?

— Azt mondanám, felelte Szontagh szerényen, hogy majd meggondolom reggelig.

És Tisza Kálmán reggel elfelejtette tőle megkérdezni: mire gondolta rá magát?

*

Ezért a sérelemért más ember halálos ellensége lett volna Tiszának.

Szontagh nem. Szontagh tovább is hive maradt, mert ő jó ember, türelmes ember s mutatja, hogy nem vágyik hatalomra, meg azután . . . hiszen ott maradtak a pártnerek is. . . .

Idők multával azonban ugy fordultak a dolgok, hogy most csakugyan igazuk van azoknak. kik némileg hálából eredetnek mondják a Szontagh Pali mamelukságát.

Ő csakugyan hálás lehet Tisza iránt.

Azért, hogy akkor nem kérdezte meg tőle, mire gondolta rá magát.

*

Szontagh Pál egyike közéletünk régibb alakjainak. kik ugyszólván. a közügyek szolgálatában öregedtek meg a nélkül, hogy valakinek szolgáivá legyenek.

Ezért rí ki olyan nagyon abból a gárdából, a hova a tarokk jutatta.

Madáchnak igen jó barátja volt s nem egy eszmét adott neki sztregovai magányában a világhirü „Ember tragédiája“ megirásához, melyben benne van ez a sor is:

»Mert az ember gyenge . . . gyenge.«

No ez igazán bebizonyult Szontagh Palin is, mert neki ugyancsak kevés erejébe került volna megtartani egykori népszerüségét, melyet drágán szerzett meg szép multjával s ingyen adott oda.

„És nem is azért gyenge ember ő, mert odaadta, hanem mert ingyen adta oda“ — mondaná Beöthy Algernon.

*

Félig-meddig literátor is. A Madáchali benső barátság, a régibb irókkali érintkezés Frankenburggal, Jókaival sat., neki is némi irodalmi szinezetet kölcsönözött, ugy hogy sokan, kivált mikor holmi könyvkiadó bizottságban látják, veterán iró gyanánt is tisztelik azon hitben, hogy csak ők nem tudják, mit irt.

De Szontagh Pál nem az az ember, aki viszszaélne e tévhittel. Nem is irt és nem is akar irni könyvet.

S ez a legnagyobb bizonyitéka, hogy valódi barátja az irodalomnak.

RÁTH KÁROLY.

Balról egy hosszu kifent bajusz-szárny meredezik nyugat felé, jobbról szintén egy ehhez tökéletesen hasonló bajusz szurony, kelet felé: a hol a két bajusz gyöke végződik, ott következik függőleges yonalban lefelé és egy kis darabkán fölfelé is, — Ráth Károly.

Ebből látható, hogy már a természet is ugy alkotta ő méltóságát, hogy örökösen két szurony között legyen két oldalról.

Ez az ő sivár végzete, elkerülhetetlen sorsa, mely mindenféle változatban eléje áll.

A szuronyok teszik őt tönkre.

Fölülről: Tisza Kálmán.

Alulról: Thaisz Elek.

Csendesen, mint egy sün összezsugorodva, áll közöttük s csak nagyitó üvegen vehetők észre szerény mozdulatai, a mikor néha-néha egyet szusszan, hogy lélekzetet vehesen. . . .

*

De gondolkozni, . . talán csak mégis gondolkozik.

S valjon, hogy gondolkozik? Ezen gondolkozik Budapest fővárosa évek ota.

És nem találja ki.

Ráth Károly nem mondja, s tettei nem árulhatják el!

Pedig tulajdonképen Ráth Károly értéke csak a gondolkozásmódjában feküdhet.

S mert valószinü, hogy gondolkozik, s hogy a gondolatain nem fekszik Tisza Kálmán, mindenki azt is hiheti felőle, hogy liberálisan gondolkozik.

Nagy tekintélyét, Ráth Károlynak az iparosnak köszönheti.

Különb ember lévén amannál, az iparost e kicsinyitő szóval különböztetik meg tőle: „a talmi Ráth Károly.“ Ezzel mintegy akaratlanul azt látszanak mondani, hogy a másik az „igazi arany“.

S az igazi aranyot nem fogja a rozsda.

Ha Ráth Károly a főpolgármester valami bolondot mond, (mert tenni, nem tesz semmi bolondot) azt akkor a kalapos Ráth Károlynak tulajdonitják a távolabb állók, mig ellenben, ha a szalmakalapos Ráth Károlytól telik ki valamely dicséretes cselekedet, a laikus tömeg Ráth Károly főpolgármester előtt emel érte kalapot.

És ekként teljesedik be a bibliai szent mondat, hogy „a milyen mértékkel te mérsz, neked is olyan mértékkel fognak mérni.“

Ő is sokszor megemelte a kalapját olyanok előtt, a kik meg nem érdemelték — mig ide jutott.

Már t. i. ide a „Fény- és árnyképekbe“.

Azóta is szivesen teszi, s épen arról nevezetes, hogy ritka udvariassággal bánik mindenkivel. A felek, kik hivatalos ügyeikben felkeresik, mindig kézdörzsölő, szives gentlemant találnak magok előtt, a ki a szerint a minő az ügy, mutat részvétet, engedékenységet, biztatást, s mindent megigér, a mire kérik, ha még annyira ellenkezik is az igazsággal.

Igaz, hogy aztán ezeknek az igéreteknek csak egy bizonyos percentje megy teljesedésbe.

De hát ennek nem ő az oka. A felek látják, kiolvassák azt az ő szives arcából lekötelező modorából, nyájas szavából, hogy nem ő.

S mert itt már nem jöhet vád alá a szalmakalapos Ráth Károly, a cylinderkalapos Ráth Károly népszerüségének pedig semmi áron nem szabad csorbát szenvednie: az ódium a tanácsra esik.

És ez helyes is; a tanács erősebb, jobban megbirja.

Gyenge legény, de még gyengeségénél is nagyobb jámborsággal párosult bátortalansága: s soha sem követett el még emberen olyan igazságtalanságot senki, mint a kőnyomatu „Budapesti Hirnök“ egy közelebbi hire szerint, ő rajta a kis unokája, ki arra lévén kiváncsi, hogy ki a nagyobb mester: a házmester-e, vagy a polgármester, azt a választ nyerte, hogy az utóbbi a legnagyobb mester, mire aztán ugy fogadta a nagyapját.

— Nagymester vagy nagypapa.

És ez az epizód egészen kapóra jött, mert már Ráth Károly nevét akkor egészen elfeledte a világ s ideje volt, hogy kissé forgalomba jöjjön a sajtóban.

Azóta ismét tudjuk, hogy létezik s azt is, hogy nagyapa.

De ez nem az ő érdeme: unokájának köszönheti; t. i. nem azt, hogy létezik, hanem azt, hogy tudjuk miszerint még létezik. . . . no meg azt, hogy nagyapa.

Pedig Ráth Károly sokat tett a halhatatlanság érdekében, s hogy magát erőnek erejével hirbe keverje.

Két jeles müve jelent meg nem régen a lapokban. Az egyik a „Neue Freie Presse“-ben, melyben kinyilatkoztatja, hogy nem ő világittatta

ki a Plevnai török győzelem örömére a városi épületeket.

A „nagy nyilatkozó" második manifesztuma, pedig azt tárgyazta, hogy nem igaz a lapok azon hire, mintha őt Tisza hidegen fogadta volna valamikor: ő excellentiája mindig felette nyájas méltóztatott lenni iránta.

. . . De hát mind a két nyilatkozat olyan nagyon esetlen volt, hogy a közönség tudalmába ugy vette be magát, miszerint nem ő, de az iparos Ráth Károly nyilatkozott.

A mint, hogy igy sokkal valószinübb is: mert, hogy nem az iparos Ráth Károly világittatta ki a városi épületeket az valóban hihetőnek látszott, mig ellenben, hogy Tisza roszul fogadta volna Ráth Károlyt a főpolgármestert, az olyan fekete hálátlanság jellegét viselte magán, a minőt még Verhovay sem merne Tiszában feltételezni.

Már pedig ezen nyilatkozat még azokat is, a kik kételkedtek, megerősité azon hitben, hogy Tisza, Ráth Károlyt hidegen fogadta.

. . . Igy esett aztán, hogy a „tevékeny" főpolgármester neve, dacára e két cselekedetnek (melyek közül az egyik cselekedet az, hogy nem ő cselekedett egy jeles cselekedetet, a másik cselekedet az, hogy Tisza nem cselekedte vele azt, a mit megcselekedett) kezdett a forgalomból kijönni, — mig emlékét a kis unoka föl nem frissité.

*

A főpolgamester ur példányképe a bőbeszédüségnek s abban rejlik egyedüli boldogsága, hogy mindig legyen valaki a ki hallgassa. Van is mindég. ugy a „Frohner"-ben mint a városházán, vagy legrosszabb esetben a hirhedt „sas"-ok közt. E három helyen felváltva folynak le napjai és estéi kellemesen. Élete derültebb, évadja azonban mégis az 1876-iki tavaszi árviz idejére esik, mert akkor még a késő éjfélutáni órákban is együtt találta a permanens árvizi bizottságokat, kikkel „hazafias virrasztás" cimén cseveghetett a mikor csak kedve tartotta.

Jelszava minden felmerülő kérdésnél „beszéljük meg körülményesen."

Mikor azonban a cselekvés sora van, a haldokló Byron emlékezetes mondatát sohajtja:

„Hagyjatok engem aludni!"

Bizony hagyjuk is.

SENNYEI PÁLÉK.

. . . Csak az a rejtélyes titokteljes „pszt.“

Maga a vezér, Sennyey Pál a legtitokzatosabb . . .

Van Pizában egy hires torony, melyről a babona azt tartja, hogy négy rézgalamb van a tetején, de a ki az ő apjának nem igazi fia (a mi Pizában nagy szégyennek tartatik), az csak három réz galambot láthat a négy közül.

A mint hogy tulajdonképen annyit is lát rajta mindenki, még pedig nem azért, mert az ő apjának nem igazi fia, hanem mert igazán csak annyi galamb van rajta: — minthogy azonban mindenki azon hitben szenved, hogy csak ő lát hármat, fogja magát s mindenki azt beszéli, hogy ő *négyet lát*.

Sennyey Pált nagy államférfiunak *mondja* mindenki, de még soha sem *látta* annak senki.

⁂

És a mi őt nagy államférfi hirébe keverte, az semmi más, mint az a rejtélyes titokzatos „pszt.“

Hogy ezenkivül miben áll még a konservativ politika, arról irt már Asbóth is, irt Kecskeméthy Aurél, fejtegette Fiáth báró és irnak róla naponkint, s talán beszélt felőle a parlamentben Sennyey Pál, Ürményi Miksa, Apponyi Albert s ennek dacára sem, vagy hogy talán épen azért nem tudja mégis senki, mi voltaképen a conservativek politikai intentiója és programmja, mert sok csodát megélt már e nemzet, sok olyan beteljesedett rajta, a mit nem várt, miről nem álmodott, de hogy két konservativ egyformán beszéljen valamikor, olyat nem értünk, s hogy ennélfogva tisztába jőjjünk irányzataikkal, olyat nem is fogunk érni addig, mig be nem teljesedik a jóslat, hogy Sennyey Pál is kivetkőzik egykor mostani elveiből.

A kutató elmék akkor tán rá fogunk jönni, mi volt az ő programmja; ezerszer könnyebb lévén meghatározni p. o., hogy egy levetközött hölgy minő lehetet felöltözve, mint azt, hogy egy felöltözött hölgy minő lehet levetkőzve. . . .

*

Tagba szakadt monoklis férfiu lépett be egy napon a báró Sennyey szobájába, ki épen Ürményi Miksával beszélgetett. Csizmáján vidéki por, arcán hamleti tünődés.

„Báró ur, én conservativ képviselőjelölt vagyok.“

Sennyey a fejével biccentett könnyedén és e biccentés nem fejezett ki sem nyájasságot, sem megvetést.

„Engem egyhangulag fognak megválasztani,“ folytatá, s végtelen búbánat ömlött el ábrázatán.

„Honnan gondolja ön?“ vágott közbe Ürményi.

„A „Kelet Népéből“ olvasom igy.“

Kétkedő mosoly jelentkezék a két főmogul ajka körül, Ürményi szólni akart, de Sennyey egy szemöldrántással intett neki és hozzá hajolva sugta: „Pszt.“

„Báró ur, mondá tovább az egyhangulag megválasztandó jelölt, ha engem egyhangulag megválasztanak, nekem programmbeszédet kell tartanom. Én áttanulmányoztam mindazt, a mit önök mondottak s most még kevésbé tudom, mit mondottak önök, mint a mielőtt átolvastam, hogy önök mit mondottak.“

Sennyey ismét biccentett fejével könyeden és biccentésében nem volt sem nyájasság, sem megvetés.

„Én felvilágositást jöttem kérni programmunk felől.“

Sennyey fagyos pillantást vetett rá s igy szólott:

„Forduljon ön e tekintetben elv társamhoz, Ürményi urhoz, ki . . .“

Ürményi feszengett.

„Most épen . . .“

Ürményi mozgott.

„Odahaza van a szállásán.“

Az egyhangulag megválasztandó képviselőjelölt, felderült arccal fordult sarkon, Ürményi elpirult, ajka habozva mozdulni kezdett, de Sennyey hirtelen intett és azt sziszegte: „Pszt.“

*

Mikor az egyhangulag megválasztandó jelölt lépteinek utolsó nesze is elhangzott, Űrményit e merész szavakra lázitá lelkiismerete:

Talán mégis meg kellett volna neki mondani. .“

Sennyey megbátrankozva nézett rá:

„Ugyan mit?“

„Azt, hogy én nem vagyok otthon.“

„Vagy ugy, — szólt a nagy statusférfiu lecsillapodva — majd azt hittem, hogy a programmot.

VADNAI KÁROLY.

Ha fejedelme lehet az irodalomnak miért ne lehessen vicispánja is.

Az Vadnai. Vaskezekkel kormányozza a literatura vármegyéjét, s az ő akarata az irányadó benne.

Hatalmas ember, a kinek nem art a konspiráció, sem a rágalom, sem a kicsinyités, mindig felül van, mindig neki van igaza, és napról napra erősebb, izmosabb, mint a thébai sárkány, kinek nőttön nőtt erejével az étvágya is, s minden áldott reggel egygyel több embert evett meg früstökre.

A bájdalu poéták és érzékeny keblü novellairók szent borzadálylyal s mély gyülölettel említik e rettegett nevet, s szivük mélyét azon sivár bizonyosság fekszi meg, hogy Vadnai Károly érdemetlenül tapossa a Parnassust és a

különböző szent berkeket, minők az akadémia, a Kisfaludy-társaság és a drámabirálói tövises liget.

Szegény együgyüek!

Ők csupán azt veszik észre, amit látnak, amit olvasnak Vadnai müveiben; pedig tulajdonképen az az értékes bennük, a mi nincs odairva, a mit csak ugy ki kell találni.

*

Kock mondja, hogy az a legszebb irály, amit nem lehet észre venni.

Mondhat miattam Kock akármit, előttem az a legszebb stylus, a melyet észre lehet venni — hogy csak stylus.

Mikor a Kaas Ivor apja hajdan, mert magyarul nem tudott, németül szidta össze a béresét, s az, mert csak magyarul tudott, szelid mosolygással hallgatta végig, igy szólt oda Ivorhoz:

„Erkläre es ihm!“

Ivor habozott kissé, aztán Vadnaira gondolt és ekkép gruppirozta a magyarázatot:

„Atyám, a fentebbiek szövege szerint azt véli, hogy ön nagy szamár.“

*

Kaas Ivor már akkor is kereste a parlamentalis modort, a szabatosságot a kifejezésben és megtalálta. De már ugyanakkor Vadnait is kereste, de azt még akkor meg nem találta, mert Vadnai az ő helyében igy szólt volna:

„Atyám önt elmebeli tehetségek tekintetében olyan alantas fokra helyezi, hogy ön ott egészen kimagaslik.“

* * *

A hogy ő és amit ő ir, az már nem is stylus, nem társalgási müveltség, nem politika, nem irodalmi routin, az több, az maga egy egész tudomány.

Nem birja azt utána csinálni senki.

Mindössze egyszer sikerült Szanának.

Vadnai fürdőre utazott, s Szanára bizta a lap szerkesztését, beavatva azt annyi „titkos griff“-be, a mennyi szélcsendes napokon elég a szerkesztéshez. Azonban mindjárt másnap valami olyan nagy casus fordult elő, hogy a legtekintélyesebb irodalmi közlönynek okvetlen bele kellett szólnia vagy pro vagy contra.

Szana nagy zavarban volt. Most már mit tegyen.

Végre is megkérte Bulyovszky Gyulát, irjon ő valamit.

Azután találkozott Névy Lacival: azt is megkérte.

Mindaketten irtak, Szana elolvasta mindakettőt. Különbözőleg fogták fel. Az egyik védett, a másik támadott. Szana bezárkózott szobájába s két óráig töprengett, melyik a jobb. Nem birta magát elhatározni. Ugy járt, mint a hiu XIV. Lajos, ki ha két mellényt tett eléje a kormor-

nyikja. egész délig nem birt választani és felöltözködni. Szana nem birt volna soha.

Végre is leadta a nyomdába mind a két különböző véleményt egymásba forrasztva.

. . . . S másnap a Vadnai ismerősei. a kik tegnapelőtt kikisérték az indó-házhoz, mind eljöttek megtudakozni, hogy ugyan miért tért vissza?

Különben akármit mondjunk is Vadnaira mig él, halála után bizonyosan meg fogjuk siratni. A legjobb szerkesztőt vesztjük el benne. ki nemcsak évekig tartott fön egy szépirodalmi napilapot (a mire a külföldön sincs példa) nemcsak kiváló tekintélyre emelte azt. hanem olvasó közönséget is teremtett neki.

De nem is fog ő meghalni soha! Nem azért mintha halhatatlan maradna, hanem mert sokkal önzőbb, hogysem itt hagyja az elöfizetőit másnak.

De ha egyszer az előfizetői hagynák el. azt hiszszük megirná még a saját nekrológját az utolsó számba. átnézné pedansan nem-e csúszott bele valami illlemsértő sajtóhiba. aztán lefeküdne és meghalna.

Ily veszély azonban nem fenyegeti. Az ő előfizetői még holtuk után is praenumerálnak (Tavaly valaki ötszáz forintal a testamentumában).

S a holtak . . . . azok igen türelmes publikum.

Működését nem hozhatjuk párhuzamba sem Turgenyevvel, sem Hackländerrel, sem Toldy Istvánnal. Azok csak irók; ő decorateur is.

Egyedül „Monaszterli és Kuzmikkal“ állja ki az összehasonlitást. Nem mintha ollóval dolgoznék, nem is azért, mert rőffel méri a novellák kéziratát, hanem mert ugy fel tudja cicomázni azt a mit ir reflexio-szegélyzetekkel, „de mi mots“ másikkal, olyan kellemes attitude-okban helyezi el a ráncokat, annyira ért a szinvegyitéshez, s az árnyéklatok theoriájához, hogy az ő tolla alatt mint a szabó tündérujja közt kedves piperecikké válik még a daróc is.

Olyan ő, mint a csiga, ki a maga héjába a „Fővárosi Lapokba“ vonulva csak a szarvát nyujtogatja kifelé.

Egész alakja benne van a héjában.

S mint a csiga mindenét magán hordja.

Dacára zárkozottságának és circumspectus természetének voltak már malheurjei is.

Egy vészes név üldözte sokáig.

Egy novella kilencágu koronával lepecsételt boritékban, aláirva Katinka.

Ki lehetne más mint a Katinkák Katinkája Andrássyné?

Vadnai boldog volt s előfizetések idején közölte a beszélyt, mely alatt olyan rejtélyesen olyan

elegánsan mosolygott a Katinka név, mintha mondaná:

„Ha ez a Vadnai szólni akarná!“

*

De Vadnai nem szólt, nem akart szólni. Vadnai sohasem szólja el magát. Várt. S az idő csakugyan meghozta a meztelen valót.

Katinka folyton jobb és jobb beszélyeket küldött a „Főv. Lapoknak“, de Vadnai azokat folyton rosszabbnak találta, mivel az erdélyi pósta hozta — olyankor, midőn a birodalom Katinkája Bécsben tartózkodék.

Kiábrándult. Egy fényes álommal lett szegényebb, egy csalódással gazdagabb. S ha néha keserüen panaszkodik, hogy őt is megcsalták az asszonyok . . . . nem valami szerencsétlen, szerelmi viszonyra, hanem a Katinkára gondol ilyenkor.

BALÁZS SÁNDOR.

Nem államférfi, nem miniszteraspirans, nem spekulál a börzén, nem igazgató tanácsosa semminemü részvénytársulatnak, mégis nevezetes hires ember.

„Magyar Tackeray“-nak szokták nevezni jóizü humoros beszélyeiért, a legszeretetreméltóbb embernek kellemes modora és szellemdús társalgásaért és még sem ez teszi őt nevezetesse, hanem az, hogy ő az egyedüli mindig megelégedett, ember az osztrák-magyar monarchiában.

Miniszteriumok támadtak s tüntek el, uj meg uj kormányformák váltakoztak, a bús hazafiui kebel könyforrása megtelt meg kiapadt.

Csak Balázs Sándor nem zúgolódott sohasem.

És meg van elégedve most is, mint a hogy meg lesz elégedve holnap és holnapután.

Annyi év alatt csupán egyetlenegyszer keseredett el a hazai viszonyok felett s Amerikába készült kivándorolni.

Itthon ugyanis azt rebesgették, hogy a kormány el akarja törülni a — lutrit.

*

Mi lenne ő a lutri nélkül? Hol vehetné meg másutt olyan olcsón a reménységet, hogy ő belőle még valaha gazdag ember lesz?

Megszünne létezni az alap, melyen összes élet célja pihen, melyből szokásai gyökereznek.

Mi lenne a magyar Orlicéből, ki a berlini Orlicét is meghaladta tudományával?

Az évszakok elmélete szerint udvarol Fortuna istenasszonynak.

Vannak téli és nyári számai.

*

De a szerencse egyenlőn haragos rá télen nyáron; számba sem veszi. Mindegy, ő makacsul kapaszkodik mégis az uszályába.

Nem követelő; nem akarja ő tökéletesen hatalmába keriteni, ő csak udvarolni akar neki.

De ha a szeszélyes istenasszony egyszer azt találná mondani: „No most a tied vagyok“, Balázs Sándor tehetetlenül rémülten állana ott mint bizonyos koru udvarlók néha a siker előtt.

Nem, — ő nem akar nyerni soha, csak örökké remélhetni, hogy nyerhet.

*

S ezért hive a lutrinak és az Osztrák monarchiának, mely azt megtüri.

Hálából a monarchiát utánozza mindenben.

Szokásaiban conservativ éppen mint a monarchia.

Sörét az öreg „Órá“-nál issza, burnótját Medecnél szerzi be, az asztalnál, ha a „Kis Ferencnél“ borozgatnak a Lauka balján ül, mert Lauka a jobb kezével hadonászni szokott, mig ellenben a ferbli-asztalnál okvetlenül a Lauka jobbjára telepedik, hogy a tüzes kóstáltatás meg ne ölje.

Ebből is kiviláglik, hogy Balázsnak minden cselekedete bizonyos, tudományos következtetésekre és okokra van állapitva.

De a mennyiben a monarchiát követi mindenben, nem is azt szükséges talán megirni, hogy mit csinál Balázs Sándor, mint inkább azt, hogy mit csinál a monarchia.

S a monarchia mit is csinálna egyebet, mint — adósságot?

Beszélik, hogy Balázs Sándornak is vannak hitelezői, a kikkel ő azonban a lehető legkedélyesebb viszonyban áll.

A szeretet kapcsa köztük ama potom összegecske s mindössze arra való, hogy a viszony határdombja gyanánt feküdjék ott a hitelező soha ki nem alvó emlékezetében.

Ritkán akad köztük egy-egy türelmetlenebb, kit külön kell meghóditani, de mégis akad.

Ilyen lehetett az, kihez egyszer halasztást kérő levelet intézett tele shackespeare-i átkozodásokkal, hogy ekkor és ekkor fizetni fog, mit ha nem tenne, feljogositja levelét kinyomatni és közzétenni.

Az nem vette tréfára. A határidő letelte után ezzel szólitja meg a hatvani-utcában rá szembejövő s vidáman mosolygó Balázst:

— Éppen az Athaeneumban megyek uram.

— Hm! Minek?

— Azért, felelt zordonan a hitelező, hogy ott az ön levelét kinyomatassam.

Balázs megdöbbent, de nem hagyta el magát. Azon ismeretes oldal fejbólintással, mely elérzekényülésének biztos ismerve, kiveszi burnotszelencéjét, megkinálja vele a rettenes bosszuállót, mit az hidegen visszautasit, aztán egy csipetnyinek általa történt elköltése után leveszi zwickerét, ismeretes nagy sárga zsebkendőjével egy könycseppet látszik kitörülni szemeiből, mig végre az elérzékenyülés dallamos hangján rebegi.

— Igaza van önnek. Én nem érdemlek kiméletet. De ne menjen ön az Athaeneumba, ... nagyon drága, elvezetem önt olcsóbb helyre...

... S a hitelező engedi magát elvezettetni — „Órá“-ba.

*

E történetet egyébiránt nem egészen hiteles forrásból hallottuk. Ő maga beszélte.

S bár mi olyannak ösmerjük Balázst, a minőnek fentebb leirtuk, a psichologiát is tekintetbe véve el nem zárkózhatunk azon föltevés elől sem, hogy ezen történet összes járulékaival egyetemben lehet, csak azért van kigondolva, hogy mulatasson, mert Balázs Sándorról nehéz kitalálni, mikor nem tárczairó.

De legyünk világosabbak.

Balázs kiadja magát papucshősnek s igazság szerint valóságos házi zsarnok.

Elhiteti a világgal, hogy ő kedélyes nyárspolgár, pedig tulajdonképen rideg tudós.

Ugy tesz, mintha a Petőfi-társaságot többre nézné a Kisfaludy-társaságnál, — pedig tulajdonképen a Kisfaludy-társaságot csak kevesebbre nézi a Petőfi-társaságnál — a Komócsy kedveért.

Nyilvánvaló ebből a hamiskodásából, hogy nem épen lehetetlen az is, miszerint Balázs Sándor csupán tetteti adósságait, s mig dévaj phantasiája üldöző hitelezők seregével népesiti be a saját utját, a mi elbolonditásunkra, addig félre rakott tőkepénzei szép csendesen kamatoznak a takarékpénztárakban.

*

Hisszük, hogy igy van.

Vagy különben mi okból rajzolná oly szeretetreméltóknak az uzsorásokat, — ha nem azért,

hogy felállitsa magának a hidat, melyen — ha napfényre jő a való — kényelmesen átsétálhasson pénzarisztokratának?

Ezt bizonyitja jövedelmező mestersége is: novellairó és pedig Magyarországon.

E mellett szól ékesen müvei kelendősége is. Alig van iró Európában, kinek beszélyei annyi kiadást értek volna, mint az övéi.

Ez adat hitelesége kétségkivül nagy zavarba fogja hozni az irodalom statistikájával foglalkozókat, kik e kiadásokról mit sem tudnak Balázs végtelen szerénységénél fogva.

Mert Balázs S. az az ember, a ki nem csak nem üt reklamot a miatt, ha valamelyik müve *már huszadszor jelenik meg*, hanem megmagyarázhatlan logikával igyekszik azt eltitkolni — néha még ugy is, hogy más cimmel látja el.

Mert ő neki talán jól esik az, hogy még a dicsőséggel is tréfát üzhet.*)

---

*) E kedélyes cikket a nemzeti szinház egy jeles tagja irta e füzetbe, ezzel váltva ki belőle — a saját photografiáját. Senki ki nem kerülheti a sorsát. Benne van ebben is élethiven.

A VERES PÁLNÉ FÉRJE.

A neve is lucus a non lucendo. Annyira nem veres, hogy inkább sárgafekete. Egy csöpp republikánus vér sem foly ereiben, vagy hogy talán semminő.

A legnagyobb czimét odairtam a homlokzatra, s ezzel ha nem akarnék bőbeszédű lenni, elmondtam volna mindent, a mit Veres Pálról a világ tud s még azt is, a mit tudhat.

*

Pedig ő még azonkivűl királyi tanácsos is, daczára hogy soha sem tanácsolt még a királynak semmit.

Ráadásul országos képviselő, noha az ország nem ösmeri a képességét s az ő képessége nem birja elviselni az országos képviselőséget, mert sem nagy dolgokra nem képes, sem

nagy gondolatokkal nem viselős, minélfogva tulajdonképen csak a saját képét viseli.

Ha maliciózus akarnék lenni, mondhatnám: e l v i s e l i.

*

Mindegy. Ő ott ül a házban és hallgat. S ez jól esik neki. Sőt talán másoknak is. Neki ugyanis az, hogy ott ül; másoknak pedig az, hogy hallgat.

Ha igaz, hogy a valódi szerelem néma s némaságában igézet lakik, mennyivel igazabb, hogy a valódi mameluk is néma s némasága bizonyos tökéletesbülés a mesterségében.

*

Veres nem arra született, hogy sok vizet zavarjon a nagy világban. Kár volt elmozdulnia Vanyarcról, vagy ha már ott hagyta faluját, ne ment volna tovább Balassa-Gyarmatnál.

Mindig jól esik visszaemlékeznem arra a komárommegyei emberre, a ki a képviselőház folyosóin a Bittó-Ghyczy-kabinet idejében arra kért fel egy terem-tisztet, küldje ki neki Huszár Imrét, találkozni akar vele. Még Komáromból ösmeri. Hej, nagy ur volt az ő náluk valaha!

A terem-biztos kiváncsi kezdett lenni:

„Mi is volt ő ott tulajdonképen?“

„Vice-jegyzője a vármegyének.“

„No bizony! — mondja a terem-biztos. — Hiszen itt meg a parlament jegyzője.“

„No bizony! — felesel vissza amaz. — Nálunk Ghyczy is csak vicispán lehetett, maguknál meg már miniszter.“

. . . .

Veres Pállal azonban nem egészen igy történt. Ő is alispán volt Nógrádban — itt azonban semmi.

*

Valószinü különben, hogy nem a szereplésvágy csábitotta a politikai pályára, hanem a felesége.

S az olyan ember, kit a tulajgon felesége csábit el, nem lehet nagyon bünös, mert enyhitő körülmény, hogy engedékeny férj.

Már pedig az sem utolsó virtus.

Aztán ha egész Veres Pálig kinyujtható amaz angol közmondás: „az alkotmányos király nem tesz rosszat, mert nem tesz semmit“, ő akkor a legtisztességesebb mamelukok egyike.

Lépteinek — pedig már majd három éve tapossa — alig van nyoma a közélet homokján.

*

Mindössze a képviselőház ruhatárában függ egy téli kabát és egy borzas cilinderrel több a fogason.

S bent a teremben két hatalmas izmos karral több könyököl a kormánypárti padokon.

A két kar között, mintha keretben lenne, vastag szemöldű ősz fej tarkallik, csendesen.

komoran lecsüggesztve, a penész-szin pillák a savó-szin szemekre huzódva s az ajk görcsösen lecsukva, mintha láthatatlan lakat nyügözné.

Csak szavazások alkalmával mozdul meg tömött fakó bajsza alatt a balassa-gyarmati közvélemény hangszere s egy szemérmes „igen“ fuvolaszerü rezgése hasitja végig a levegőt.

. . . Ez akkor Veres Pál — a szónok!

* * *

Ha pedig nincs szavazás, hanem bizottsági ülés vagy pártérkezlet s már mindenki kibeszélte magát ugy, hogy a szemek önkénytelenül egy hallgatagon tünődő férfiu felé fordulnak, hogy hát valjon az ő véleménye mi légyen . . . . és azt a férfiut egyszerre convulsiv köhögési roham fogja el, hogy szóhoz nem juthat — az akkor; Veres Pál — a politikus.

*

Vegyünk egy más situaciót. A „ház“-ból ballag hazafelé; kuncsorogva surran el a miniszterek mellett; nem veszik észre. Köszön, de csak Plachy Tamás viszonozza az excellentiák háta mögül.

Keserü gondolatok kezdik dobogtatni szivét.

„Miért nem lettem inkább dissidens mint Muzslay?

Minek vagyok én itt?

Nem jobb lenne nekem otthon szántani, vetni s olvasni a „Fővárosi Lapokból“ a poli-

tikát s a „Pesti Naplóból“ azt, hogy a feleségem mit müvel az alatt?

Cilinderét mélyen szemébe huzva, mérges gestusokkal szeldeli két lóbálózó karja a levegőt.

Haza ér s lázas mohósággal kezdi irni lemondását a mandatumról.

Homlokáról izzadság csurog. Hiába, nehéz mesterség a lemondás, de hát még annak a megfogalmazása!

Még is keresztül esik rajta. Meg van stylizálva az egész, már csak alá kellene irni a nevét.

De hát épen ezen törik meg.

Mert Veres Pálnak, valahányszor a nevét leirja, mindig eszébe jut, hogy ő Veres Pál s hogy ha csakugyan ő Veres Pál, akkor ő csakugyan a Veres Pálné férje is: neki is szerepelni kell.

És nem irja alá a nevét.

TÓTH EDE.*)

A ki elgondolja, hogy abban az anarchiában, melyet irói világnak neveznek, az excellentiás urtól kezdve lefelé a szegény filiszterig feltalálható minden rang és rend; az természetesnek fogja találni, hogy e tisztességes céh tagjai nem valami édes kuszi-pajtások együtt, hanem külön csoportokra váló planéták, kik ugyan vonzzák egymást elméletben, de a valóságban olyan messze esnek egymástól, mint a miskolci foltozó csizmadiától „az első magyar budapesti cipőgyár.“

Az irói kaszt is aláesvén a világi bölcsesség által felállitott szabályoknak, az együvé tartozó elemek összehozására a legalkalmasabb szürő-rosta itt is a — korcsma.

---

*) E rajz nem lévén sem árnykép sem fénykép — legalább e könyv modora szerint nem. — csak mint nekem kellemes s az olvasónak sem érdektelen visszaemlékezés került ide. K. A.

Mert például a ki a „Langer"-be jár vacsorálni, az nem lehet sem miniszter, sem milliomos, sem akademikus, s más eféle gyanus foglalkozásu személyiség: az rendesen magunk szőrü firma, kivel ugy is szóba állhat az ember, ha a süvege fején van.

Itt azután azok, kik az irodalom szőlőjében, hol közösen kapálnak, ültetnek s gyomlálnak, rá sem hederitettek egymásra, összesimulnak, összeszoknak.

A Langerben ösmerkedtem meg Tóth Edével 1875-ben ősszel. Mindig egy szöglet asztalnál ült a „Falu rossza" akkor már hires szerzője, szerényen a falhoz lapulva, mintha engedelmet kérne a publikumtól, hogy ő is bátorkodik létezni. Ritkán szólt, nehezen ismerkedett; ha nem volt körülte ismerős (a mi igen kivételesen fordult elő) éppenséggel nem vett részt a társalgásban, de azért élénk figyelemmel kisérte, mert a folytatott discursus benyomása szerint mosolygott, vagy alig észrevehető helyeslő fejbólintást tett, sőt az is megtörtént, hogy a meggyőződésével ellenkező véleményre fejét rázta szeliden.

Rendesen esti hét órakor jött és tiz óránál előbb soha nem ment haza akár volt társasága, akár nem. Ez a „burger szokás" betegségének volt kifolyása, mely pezsgő nyugtalan vérét, mint mondogatni szokta „aludttejjé devalválta".

A sándor-utcai kis vendéglőben majd mindenki ösmerte s kitüntető rokonszenvvel bánt

vele. Sokszor megesett, hogy az asztalt körül ülő polgárok egy-egy köhögési rohama után egymást megdöfködve tették le szivarjukat.

Bágyadt mosoly árnyalata jelent meg ilyenkor beteges szintelen ajkán, s már a köhögés csuklásai közt tiltakozott elhárító kézmozdulatokkal, érctelen lassu hangon megjegyezve később:

„Nem árt már az nekem.“

Mind a mellett megtörtént és pedig gyakran, hogy merőben ismeretlenek ültek az asztalnál s a beszéd nem egyszer fordult az akkor különben is divatos tárgyra a „Falu rosszá“-ra. Ez volt a költő élvezete. Kékes szeme lázban csillogott, egyik kezével izgatottan simogatta magas szögletes homlokát, a másikkal hosszu és vastag, vörösbe játszó lecsüggő bajszát, mialatt feszülten figyelt, hogy szinte látszott, mint lüktet a homlokát átszelő ér, mely napról-napra jobban kidagadt.

Egyszer két fiatal ur vitatkozék a „Falu rossza“ valamely kifejezéséről, miként kelljen azt érteni. Nagy zajjal folyt a dolog. Mind kettő csővestül szórta egymás ellen az argumentumot. Tóth Ede sápadt arca kigyult; köhögését elfojtotta, nehogy ez alatt valamely szót elveszitsen. Végre ugy dőlt el a kérdés, hogy az egyik vitázó fél büszkén kijelenté, miszerint csak az ő véleménye lehet helyes, mert ő ugy hallotta azt értelmeztetni magától a szerzőtől, ki neki j ó b a r á t j a.

A megdicsőülés derüje öntötte el az incognito maradt költő arcát.

De azon az arcon csak vendég volt a mosoly. Bánatfelhő volt az örökös lakója.

A ragyogó siker nem melegitette már a lassan dobogó szivet, csak égette; a dörgő tapsvihar nem emelte már föl a megtört testet, csak összébb hajlitotta; teher volt az már neki; a nemzet koszorujának csak szinét látta, illatát nem élvezhette. Későn jött; — de a koporsóra jókor . . .

Mikor a váratlan vendég, a dicsőség, nagy robajjal köszöntött be a sokat hányt-vetett kóbor komédiás szegény lakába, már akkor ott találta a halál vizit-kártyáját. Lassan emésztő féreg dult a testben. A kiállott nyomor, szenvedések és — valljuk meg mit ő sem tagadott — a könnyelmüen töltött éjszakák, melyek a vándor szinésznek fénypontok az árnyban, elhintették a halál magvát abba a nemes talajba, hol erdők keltek gazdag szinpompáju gondolat virágból.

Körülbelül november elejétől voltam asztaltársa. Ha én jöttem később, odaültem mellé, ha azonban ő késett s más asztalnál voltam, ő azért a rendes helyére telepedett. Nem kereste senkinek a társaságát; de ez nem büszkeség volt, inkább ovatosság, hogy ne tegye magát alkalmatlanná.

Művészeti dolgokról szeretett beszélgetni; ezek közt is leginkább a szinirodalomról és

szinészetről. Olyan volt ez neki mint a mindennapi kenyér; soha sem unta meg.

Egészséges nézetei voltak mindenről, nem egyszer beleártotta magát a politikába is; baloldali ember volt, nagy demokrata, Kossuth embere. Az exact tudományokért nem lelkesedett de nem is kicsinylette s mindenikben kellő tájékozottsággal birt. Legjobban bosszantotta azon ráfogás, hogy darabjait nem öntudatosan irta. És ez igazán is ráfogás volt. Tóth Ede alaposan be volt avatva a szinmüirás minden csinjabinjába. S midőn egy izben az irói körben Szigligeti: „A dráma és vállfajai“ cimű műve fölött hosszasabban fejtegette nézeteit mindenki elámult széles képzettségén, még az öreg Szegfi is, ki pedig épen csak azt tudja nagyon elméletben, hogy milyennek kell lenni a jó szinműnek.

Már ebben az időben rohamosan hanyatlott egészsége; hangja egyre tompább lett, arca egyre halványabb. Rendesen rostélyost vagy borjuszeletet vacsorált s két félmesszely bort ivott: gyorsan ivott, azután vizivással huzta ki tiz óráig, bevárva a szinházból jövő közönséget s annak nyilatkozatait. Hiába, a szive elválhatlanul oda volt nőve a szinházhoz.

A népszinház iránt nagy idegenkedéssel viseltetett eleinte. Fájt neki, hogy a nemzeti szinház a népszinmüveket mint alantas fajt átadta amannak; később azután kiengesztelte az idő és

siker, mely darabjait ide is elkisérte, de azért sokszor emlitette, hogy ezentul népdrámákat fog irni a nemzeti szinháznak; a pályázaton levő darabja, utolsó népszinmüve.

A mint igazán is utolsó lett!

Darabjának tartalmát soha sem árulta el, különben sem lévén közlékeny. Majd nem a gyermekességig ment ovatossága e tekintetben. Mindössze annyit mondott egyszer a pályázaton levő darabjáról (a „Tolonc“-ról), hogy „a második felvonása minden körülmények között meg fogja menteni.“

A „Kintornas család“-ot, mikor már ki volt nyomatva s játékrendre tüzve, sem engedte árultatni, nehogy ez által a darab külső hatása csökkenjen. Ugy adott át egy példányt belőle, ha szentül megigérem, hogy nem adom oda elolvasni senkinek.

„Talált-e benne valami szépet?“ — kérdé mindjárt másnap.

„Szép az egészen.“

„Mi tetszett mégis legjobban?“ — fakgatott váltig.

„Marinak ez a mondása: Isten, hol vagy jóságoddal, hogy sehol sem találhatom meg.“

„Jó, jó, de mégis szebb az, mire Szigligeti is ezt jegyezte meg, „igazán gyönyörü“, t. i. mikor Samuról mondják: „sir; megeredt benne a jóság forrása“.

Karácsony előtt annyiszor előhozta, a fővárosban töltöm-e az ünnepeket, hogy már feltünő lett. Mig végre alig néhány nappal az ünnep előtt, ezzel fogott el a kerepesi uton:

„No most már látom, hogy nem ment sehova. Most már elmondhatom tervemet. Töltse nálunk a karácsony estét.“

Megköszöntem a meghivást és elfogadtam.

E pillanatban jött nagy lihegve felénk Tihanyi Miklós, már messziről kiáltva

„Most jövök a népszinháztól; a „Tolonc“ nyerte el a száz aranyat; épen e percben döntötték el.

A „Tolonc“ irója egykedvüen fogadta a hirt. még csak megjegyzést sem tett rá, egyszerüen napirendre tért főlötte.

Karácsony estéje megjött, én azonban megfeledkeztem igéretemről. Nehány családtalan ismerősömmel az irói körbe vonultunk kártyázni. Egyszer csak, ugy hét óra táján, besompolyog Tóth Ede, róka-torkos nagy kék téli kabátjában, melyet néhány nap előtt vett 60 forinton. („Boldog isten! — mondá a kabát megvétele után — ha nekem azt valaki ezelőtt megmondta volna, hogy hatvan forintos kabátba fogok járni, a mennyiért két darab szőlőföldet lehet venni Putnokon!“)

Mellém ült, köszöntünk egymásnak, de nekem még most sem jutott eszembe a meghivás, ő pedig restelt szólani, hanem keresztényi meg-

adással várta mig a játékot abban hagyjuk; pedig már akkor a felesége küldte, hogy siessen értem, mert az ételek elhülnek. Elmult a nyolc óra is, csak nem mozdulunk s ő még sem szól, de nyugtalanul izeg-mozog székén, mert ez időben az éhséget már nehezen türte.

Kilenc felé járt az idő, midőn végre Komócsy bátyánk kimondta a „pour les dames"-ot.

„No, csakhogy már mehetünk — mondja Tóth, hosszu lélekzetet véve. — Hol a kabátja?

Most kezdett világosodni elmémben.

„Tyüh!. Szépen vagyunk. Egészen elfeledtem, hogy karácsony estéje van. Most már nagyon megszid a házi asszony.

„No bizony, nem főznek meg bennünket olajban: majd eligazitjuk; hazudok valamit; a szinész ember leleményes az ilyenekben."

„De hát miért nem szólt, az isten szerelmeért?"

„Lehetetlen volt önt elvonnom, mikor olyan jól mulatott."

Ez epizód a mennyire jellemzé Tóth Ede türelmes, szelid lelkületét, ép oly bosszantó volt reám nézve.

Szerencsére azonban csupa ismerősökre találtam Tóthéknál; az öreg R—y volt ott nejével és Zádor.

Gazdagon megrakott karácsonyfa állott az ebédlő egyik szögletében Tóth Ede fogadott fia számára; középen pedig dusan teritett asztal a

mi számunkra. Az elegáns teritékek és a sok ezüstnemü meglepett; Tóth Ede észrevette s halkan mondá:

„Ugy-e csodálkozik, hogy mennyi telik a szegény szinész odujában?“

„Én? Dehogy . . . .“

„Ne tagadja — hiszen én magam csodálkozom rajta legjobban. Az egész meseszerü előttem. szinte nem tudom elhinni, én vagyok-e én, s ha én vagyok, otthon vagyok-e magamnál? Nekem csinos lakásom, meleg tüzhelyem, barátságos asztalom! Álmodhattam-e ilyen vakmerőt valaha?“

Egész este el nem bocsátotta ezt a gondolatot; bármiről kezdtünk beszélni, vissza-vissza tért reá. Karácson estéje ugy is a visszaemlékezés ünnepe!

„Ma három éve, zimankós, cudar időben egy nyári kabátban, öt forinttal indnltam el tiz mértföldnyire K. társulata után. Magam voltam mint az ujjam. Kisérő társam egy bot. Oh, milyen karácsony volt az! Éjféltájt egy utszéli csárdához érve, még pislogott a mécses odabent. Bezörgettem éji szállást kérni; de az ivóban oly sötét képü két paraszt ember borozott, hogy nagy lankadtságom mellett is a további menetelre határozván magam, egy rántottát és egy meszely bort rendeltem. Más pénzem nem levén, az ötös bankóval kellett fizetnem, melyből a zsidó korcsmáros, előbb utasitásokat adva a követendő irányt

illetőleg, négy forint hetven krajczárt olvasott vissza. A bortól melegítve, uj erővel keltem utra, s már jó darabot haladtam, midőn szerencsére — mert koromsötét volt — megcsusztam s egy mély, száraz garádba zuhantam. A sáncból nem találván egyhamar kijárást, annak mentén folytattam utamat, mikor fölöttem a parton megismerem az utszéli csárdában volt egyik paraszt rekedt, sajátságos hangját: „Erre köllött mennie, ki nem szabadulhat a körmünkből.“ A másik kedvetlenül felelte: „Ej, hátha másfelé ment, de meg négy forint hetven krajcárért nem érdemes sokáig fázni!“ Reszketve lapultam a fagyos földhöz. Semmi kétség, hogy engem várnak s igy fekve töltöttem halálfélelmek közt jó két órát, mig üldözöim, megunva a hasztalan cirkálást, távoztak. Ez az éjszaka ölt meg. Azóta el nem hagyott a köhögés.“

Vidámabb dologra vittem át a szót: a vidéki szinészet kellemeire.

„Szép, annyira szép szinésznek lenni — felelte mély sohajjal — hogy szinte fáj ez a mostani „ablakfa“ állapotom. Ha meggondolom, mily parányi emberke egy rongyos szinész a társadalomban ott a vidéken, és mégis mennyi, mennyi öröme van! . . . Honnan vegyen annyit más ember! Istenem, hogy elmultak azok az idők! Egyszer az ön ipjánál volt dolgom, valami engedélyt kellett kieszközölnöm tőle. Gondolom, szolgabiró volt. Milyen megdöbbenéssel léptem

be szobájába, midőn a hajdu beeresztett! Szivem hangosan vert. lélekzetem elfulladt a gondolatra. milyen nagy ur előtt állok.

„De csak megadta az öreg a mit kért.“

„Még szilvóriummal is megkinált. Jó ember. Ugyan kérdezze meg, emlékszik-e rám? Gondolta-e akkor, hogy valaha az ő veje nálam, én nálam fog vacsorálni?“

„Még pedig milyen kitünően! Igy még az öreg sem vacsorál, csak a főispánnál, ha meghivják.“

„Bizony bolondul játszik a sors az emberrel.“

„De olyan meglepően mint önnel ritkán; mert a legtöbb embert lassan emeli s lassan sülyeszti; időt hagy nekik beleszokni az uj helyzetbe; képzelem, mennyire meg voltak lepetve Putnokon rokonai és ismerősei a „Falu rosza“ sikerétől!

A költő mosolygott.

„Voltak is nekem ismerőim? Mikor atyám évek előtt ugy szólván a világba kergetett, gyalog indultam el hazulról; egy pár kutya ugatott utánam; ez volt a bucsuztató.“

„Volt-e már otthon azóta?“

„Tavaly. Az egész magistratus eljött hozzám tisztelegni. Még vidékről is meglátogattak a földes urak, akik most már egyenként visszaemlékeznek rám, milyen „fehér haju, kedves gyermek voltam.“

„De az édes apja, az csak örült, ugy-e?“

Tóth Ede arcán a fájdalom nyilalt át.

„Nem tud az már én rólam semmit. Élő halott az már. A szél ütötte meg, elveszté félig elméjét, emlékező és beszélő tehetségét. Mikor felrándultam, uras, szőrkelméjü ruha volt rajtam. Az öreg, szegény, hülyén bámult rám, megtapogatta a mesterségébe vágó ruhadarabokat s szomoru hangon gagyogá: „milyen komisz, milyen komisz!“

Mig ezeket elbeszélte, a legnagyobb előzékenységgel ügyelt rá, hogy vendégei egyenek, igyanak s szivarozzanak. Ő maga is kevéssel többet ivott a szokottnál s látszott bár mint titkolta is, hogy roszul érzi magát. Ha a társalgás fonala megszakadt, azonnal sietett fölhozni valamit, ha kinosan esett is neki a beszéd, nehogy a szóhiány, mint legtöbbször történik, intésül szolgáljon a távozásra.

Késő éjfél után kezdtem bucsuzni.

„Ne még! Nézze meg legalább könyvtáramat.“

„Majd máskor, — mondám kissé babrálva a mintegy negyven kötetnyi, többnyire szinirodalomra vonatkozó német könyvek közt.

„Lássa, szoktam én olvasgatni is.“

„Az ám! Fel vannak vágva.“

Nevetett rá; azután szivélyesen rázta meg kezemet.

„Isten önnel, barátom! Köszönöm, hogy el-

jött. Nini, most jut eszembe, hogy mi nem is kártyáztunk."

Kikisért a folyosóra, talán hogy ott kiköhöghesse magát, mert bent, tudta, fájdalmat okoz nejének, ki mindig elkomorodott, a mikor hallotta a görcsös fuldoklást.

„Nem baj az, majd kártyázunk a jövő évben — jegyzém meg — ha élünk."

„Talán . . ." hörgé utánam, nem birván kibontakozni kinos köhögési rohamából.

A hogy leértem a kapuhoz s megálltam ott, mig a mélyen szunnyadó házmester előcsoszog, az átellenes ház korcsmájából áthozta a szél ugy, a mint hangzott lelkesen, keservesen:

Én vagyok a falu rosza,
Engem ugat minden kutya.

. . . S ott fent a folyosóról belevegyült az el-elhaló dalba a beteg költő szakgatott kinos köhécselése.

WENCKHEIM BÉLA.

Mirza-Schaffival történt: nem azzal, a ki itt őgyelgett nehány hét előtt Budapesten, hanem az igazival.

Az igazi Mirza-Schaffi jeles poéta volt: különb tán még Szász Károlynál is, — de nem volt annyi hivatala mint ennek. Azaz hogy egy hivatala sem volt.

Pedig szeretett volna ő is valami accidentiát; kérte hát a hatalmas kalifát, adjon neki udvaránál hivatalt.

A kalifa azt mondta lehetetlen: minden állás be van töltve.

Schaffi a fejét rázta s igy szólott:

„Hozass egy poharat, nagy kalifa, s töltsd meg csordultig vizzel."

A fejedelem kiadta a parancsot, nyomban teljesítni Mirza kivánatát.

„Ime nézd meg uram, ha tele van-e egészen?"

„Szinig tele van, jó Mirza.“

„Ugy-e nem fér már bele semmi?“

„Egyetlen csöpp sem.“

„Es mégis: nézz ide, igazhivők uralkodója!“

Ekkor a költő egy rózsát vett elő s letépve annak egyik szirmát, szép lágyan a viz tetejére hullatá.

S csodák csodája, a rózsa halavány-piros szirma elfért oda is, hova már semmi sem fért, ott uszott csendesen rengve mint egy bájos tündér szárny . . . . . s a vizből nem csordult ki semmi.

A kalifa mosolyogva értette el a szellemes célzást.

„Igen Schaffi! te mindenüvé elférsz. Bár sehol sem vagy nagyon szükséges, sehol sem is vagy nagyon fölösleges. Legalább megszépitesz mindent.“

. . . .

Senkire sem illik ez rá ugy a politikában, mint Wenckheim Bélára, az „örökös miniszter“-re.

*

Mágnás, nagy gavallér és mindenek felett nagy sportsman.

Ha a Bercsényi egyik high-liefe alakja csak azért becsüli sokra Krisztust, mert istálóban született, ő is talán csak azért dilettanskodik a politikában, mert abban meg vannak a célzatok

valakit lóvá tenni s meg vannak az esélyek valaki által lóvá tétetni.

Mig másrészről is, a kormány hivatalos teendői közt — mindig Augias-istállóban van.

*

Talán azért érzi magát oly otthonosan ott, a hol merőben idegen s talán azért fogadta el a miniszterséget mindannyiszor, a hányszor megkinálták.

Talán . . . .

De a kik megkinálták, hogy miért kinálták meg — azt már nem lehet kitalálni.

Ha csak nem vesszük a Mirza-Schaffi regéjét a rózsasziromról, mely a nélkül uszik a vizen, hogy egy csöppet is kiszoritana belőle.

*

A nagyság relativ fogalom. Timur-Lenk Tamerlanra, Omár kalifára, ki földulta a hires alexandriai könyvtárt, az egész világ emlékszik, annak azonban, ki kötetenként vas szorgalommal gyüjtötte azt össze, még nevét sem jegyezte fel a történelem muzsája.

Wenckheim báró is azokhoz a nagyságokhoz tartozik, kiknek tetteit nem emliti majd föl a történelem, mert nem ösmeri.

Pedig lehet hogy tett valamít s hogy tart arra számot legalább mint romboló erő.

Mint belügyminiszter például lerontotta képzettségébe vetett hitünket.

De a historia tán ezt is fumigálni fogja; — mert e hit nem volt sem nagy sem hasznos.

Sajátságos az, hogy Magyarországot egy idő óta csupa agglegények kormányozták; Kerkápoly, Bittó, Szlávy, Gorové, Ghyczy és Wenckheim.

A függetlenségi párt Ragályi-Ferdinandjai ennek tulajdonitják müködésük meddőségét.

De hát a tehetetlenséget?

Azt meg alkalmasint annak, mert egyetlen kabinetben sem volt még ben' — dr. Handler.

Wenckheim különben sok természetes észszel bir, s valamint arra nem ad semmit, a mit kollegái mondanak magokról, arra sem hederit, a mit a közvélemény mond róluk.

Mert hiába ő nemcsak a turfon, hanem mindenütt bátor ember.

A kis Pulszky Guszti most, hogy a legutóbbi delegációba felrándult Bécsbe, elpanaszolá előtte, hogy fél a mozgósitástól. Őt is elvihetik Boszniába stb.

„Milyen katona vagy, ha félsz? — mondja figurás hangján a király oldala melletti miniszter — én katona sem vagyok, még sem félek.“

A fejedelmi udvarnál szeretik.

Bár nem szükséges, de nem is fölösleges ott.

Functiója mindössze egyszer volt a Gizella főherczegnő esküvőjén. A mint hogy igazán is csak olyan lakadalomba való miniszter ő excellentiája; dacára annak, hogy ezen a menyegzőn épen azt találták a szertartás-mesterek, hogy nem a lakadalomba való s az ajtó mellé szorították övéivel egyetemben.

A sajtó és az ország fel is volt háborodva akkor . . . .

De nem Wenckheim ellen, hanem Wenckheim miatt.

Ha 1867 óta nagyobb összeg adatott ki az állami ménesek nemesítésére mint a népnevelésre, az csak jóhiszemüleg történt, mert az emberek Wenckheim szerint minden költség nélkül megnemesithetők.

Tette is szorgalmasan; igaz, hogy néha komikusan.

. . . Egyszer az is megesett, miszerint olyan valaki emeltetett ő felsége nevében nemességre „kiváló polgári érdemekért“, ki épen akkor ült elitélve csalásért a „Fortunában“.

Nem vették neki zokon.

Nagy embereknek nagyok a tévedései is.

S nagy tévedéseinél fogva nagy ember a nemes báró is.

Mert soha sem azt kell nézni milyen tényezők emeltek fel valakit, hanem mekkora magaslaton áll.

Sőt minél igénytelenebbek az emeltyük, annál nagyobb kell hogy legyen az érdem.

Igaztalan állitás tehát br. Wenckheimról, hogy a gr. Andrássy Gyula barátsága kölcsönzi egyéniségének a nyomatékosságot.

A legközelebbi napok megmutatták, hogy sokkal inkább a saját szakácsa.

A magyar delegatio lekenyerezése az ő feladatául jutott.

Neki kellett adnia azon hires ebédet, mely Magyarországnak hatvan millióba került.

Tapintatosan járt el.

A corripheusokat meghitta ebédre, a minorum gentiumot pedig csak theára, mert ha a primipulusokat együtt hivja meg uszályhordozóikkal, akkor az előbbiek sértve érzik magukat s az utóbbiak vérszemet kapnak emancipálódni a fegyelem alul ellenzékeskedésekkel.

Az ebéd jó volt, s a thea sem lehetett rosz.

Wenckheim diplomatiai functiója kitünően meg lett oldva s azóta, mint mondani szokták, még jobban megszilárdult a széke.

Ez különben az a szék, mely a legkisebb árnyékot vetette Tiszára eddig . . .

Az ezutánról nem lehet jót állni.

Mert igen valószinü, hogy Wenckheim fogja kinevezni grófnak.

Kár, hogy ezt már csak most teheti vele — midőn megszünt nemes ember lenni.

BERNÁTH DEZSŐ.

Előbb volt miniszteri hivatalnok mint képviselő.

Mikor fogalmazónak nevezte ki a kormány az öreg Zsigmondnak akart hizelegni.

Mikor pedig Bernáth Zsigmond megengedte, hogy az ő hajdani mandátumát fogadja el, nyilván a kormánynak kivánt udvariaskodni.

Nem ment a dolog.

Dezső már akkor elolthatlanul keblében hordta az opponálas szomját.

És ennek az a nyitja: mert előbb volt miniszteri hivatalnok mint képviselő.

*

Még kissé habozott. Szégyelte cserben hagyni az unghiakat, kik Tisza-pártinak választották.

De midőn az unghvári korcsolya-egylet bálján nem az ő felesége lett a lady patronesse, de Mocsáry Gézáné, a kocka el volt dobva, — átment a független szabadelvü párthoz.

*

Azóta ott van, de nem minden lelkiismeret furdalás nélkül.

Kálvinistának és dissidensnek lenni egyszerre, nem kis feladat.

Mert a kálvinista ember csak az akademiában üdvözül s a dissidens csak álmaiban.

*

Bernáth Dezső álmodik tehát s miért ne lehetne álmainak folytatása az ébrenlét is?

Mióta gróf Szapáry Gyula miniszter volt, azóta semmi sem lehetetlen többé.

Sőt hogy a Madarász szavaival éljek, mult februáriusban néminemü kilátási bizonyosságok csiklandozták a független szabadelvüek markát a miniszteri tárcza eránt való hajlandóságuk bebizonyosodása tekintetében.

Sőt Madarász „közvélekedése" szerint, Bernáth Dezsőnek már a körme is virágzott. Biztos volt tehát, hogy kapni fog valamit.

S mi lehetne az egyéb, mint a piros szék?

Igaz, hogy még Tiszáék ülnek rajtok, de a kiegyezési javaslatok miért ne fordithatnák a fejükre?

S könnyen; ha nem jött volna közbe a fátum s dr. Kakujay.

*

És ugyanezen időben még a Lukács körme is kinyilt, sőt tán a Bánhidyé is, de már ő mégis restelte bevallani.

Mindenki remélt.

Bernáth Dezső Tarnócra utazott közvetlen a szavazás előtt s otthon megölelvén az ősz Zsigmondot, igy szólt:

„Valami nagyon nagy képtelenséget fogsz hallani nem sokára.“

„Mit? Konstantinápoly bevételét?“

„Nem. Még nagyobbat.“

„A muszka czár detronizálását?“

„Még nagyobbat!“

*

Barátjainak estélyt adott. Azok, mint már szokásban van, számtalan kérvény átnyujtásával bizták meg a miniszteriumhoz, lelkére kötvén, ne sajnáljon egy-egy jó szót is elejteni mellettök.

„Hátha legközelebb megbukik ez a miniszterium? Várjunk tán kissé . . .

„Helyesen! de azért vidd magaddal — mondják — addig is jó helyen lesznek nálad.“

Dezső ravaszul mosolygott:

„Sőt talán épen azontul.“

. . . . És persze nem jutott eszébe sem a fátum, sem Kakujay.

*

Bernáth visszajött s lőn, hogy ez időben nagyon fölment a független szabadelvüek agiója. A dissidensek gomba módra támadtak s hihetetlen de igaz, a „Közvélemény“ olvasott lap lett.

E rendkivüli körülmény még báró Baldácsyval is elhitette, hogy van valami a levegőben s

el nem fogadta Bulgária kórmányzóságát, melyet Gurkóék felajánlottak neki.

A szavazás reggelén általános érdekfeszültség uralkodék: Tisza sápadt arccal kelt, Zsedényi tiszta inget vett. Bernáth Dezső dobogó szivvel gondolt arra, a mit e nagy nap hoz s husz dessidenssé válandó renegáttal elment villás reggelizni a Hungáriába.

A volt mamelukok meg akarták mutatni a váló uton milyen figyelmes független szabadelvüek fognak tudni lenni s mindenikből e kiáltás kapaszkodott kifelé a pincérhez:

„A mai „Közvélemény“-t!“

*

. . . . És itt következik azután a fatum és dr. Kakujai Gyula.

A „Közvélemény“-ben vezércikk volt a kiegyezési javaslatok ellen: irta dr. Kakujai Gyula.

„Ki az a Kakujai?“ — kérdék egymástól.

„Uj aquisitió — felelte Bernát. — Uj seprő; jól fog seperni.“

És azután elkezdte hangosan felolvasni.

Velőt hasogató constructiók, irgalmatlan phrasisok szakadatlan láncolata . . . .

A terem homályosodni kezdett, a hallgatók pillái leereszkedtek az egyre kisebbedő törvényhozói szemekre, mig nem a cikk közepe táján végképen lecsukódtak s édes szenderbe merült husz forradalmi vérü honatya . . .

Bernáth megdöbbent. A fali óra a képviselőházba való menetel idejét ütötte.

Elcsapta a „Közvéleményt“ és költegetni kezdte társait.

Meg sem moccantak.

Összekiáltotta a cselédséget: nem sikerült felrázni irtóztató álmából a husz ellenzéki szavazatot azoknak sem . . .

Kétségbeesve rohant el a házba egyedül.

Ott már szavaztak: tompán megsemmisülve hörgé: „Nem!“

De ez a „nem“ mit sem ért; még nehány kellett volna hozzá.

S akkor mindenki megkapta volna a mit ohajtott;

Bernáth Dezső a miniszteri vagy államtitkári széket.

Lukács Béla az államtitkári vagy a miniszteri széket.

Bánhidy vagy az egyiket, vagy a másikat.

Igy azonban mindnyájan csupán: dr. Kakujait kapták meg.

A kiért viszont Baldácsy kárpótlásul egy szopós gyereket kapott.

VÉGSZÓ.

Szegény miniszterek és mamelukok, ki ne szánná őket!

Mint üldözött vadnak mindig nyomukban van a közvélemény, agyarkodó ujságirók, hétköznapi élcelők raja.

Földagadt testtel járnak, kelnek köztünk, ezer méhcsipéstől találva.

Szegény miniszterek!

*

Én is megtámadtam őket; itt-ott tán éles is volt a tréfa.

Muljék el keserüség nélkül; az ő védelmükre szentelem e végszót.

Hadd történjék meg rajtok az a furcsaság is, hogy egyszer ingyen védelmezi valaki.

*

Aztán nem is kerül nagy fáradtságba.

A rosszat is jóvá teszi a rosszabb.

S valjon melyik miniszterium nem rosszabb az előttevalónál?

Következéskép melyik miniszterium nem jó?

Müködése tartamára azonban soha sem lehet kielégitő addig, mig p. o. a szivarok nem válnak phönixekké, hogy saját hamvaikból keljenek uj életre s mig az adózók tárcája nem lesz a mesebeli katona tarisznyájává, melybe, a belőle kivett mákos-patkó legott visszaszármazott megkettőzve.*)

*

A mi pedig a mamelukokat illeti, azok létjogosultsága játszva mutatható ki.

Már a Krisztus tanitványait is különböző jelvényekkel festik a piktorok. Péternek kulcs van kezében, Pálnak kard, Andrást kereszttel ábrázolják, Jánost pohárral, melyből szárnyas kigyó röpül ki, Barabást késsel, Fülöpöt hosszu bottal tetején kereszttel, mig ellenben sokkal diszesebben van etablirozva Jakab, kinek szintén vándorbot a symboluma, de kulacs vagyon a végén. Tamásnak lándzsája van, Mátyásnak bárdja, Simonnak fürésze, Judásnak dorongja.

Ebből látszik, hogy a mamelukság tulajdonképen isteni eredetü intézmény, mely még az ős-keresztények és pogányok párttusáiból maradt örökül a magyar nemzetre.

Az első mamelukok az apostolok voltak.

*

---

*) Lásd bővebben az „Ellenőr"-ben.

Nézzük sorba Tisza mamelukjait:

Visontai Kovács Lászlót, a kulcscsal, mely minden zárba beleillik, ha patentalis.

Márkus Istvánt, ki mindig egy kardhoz van kötve, valahányszor hadnagyi uniformisát ölti fel.

Horváth Mihályt a kereszttel. Tisza pipaszurkálónak használja.

Szlávyt a pohárral, melyből szárnyas kigyó röpül ki.

Tóth Vilmost a késsel, mely arra jó, hogy minden kenyérből ő szelhesse le magának a legnagyobb karajt.

Csengeryt a keresztes hosszu bottal.

Nagy Gyuri testőrt a lándzsával.

Csemeghyt a bárddal (Csemeghy Mungó ur egyébiránt belső szolgálatokat is végez s nem egyszer megfordul kezében a kefe és a seprő is).

Hegedüs Sándort a journalistikai fürészszel; és végül.

Csernátony Judást a doronggal.

*

Hogy a tizenegyedik jelvénynek a kulacsos végü vándorbotnak nincs gazdája, azt a mameluksság tökéletesedése magyarázza meg.

A mai mameluk már nem olyan ostoba, hogy hivatásával ellentétben álló jelvényekkel kompromittálja magát.

Az igazi mameluk mind meggyőződésből mameluk, a mig mameluk, s a kulacsos végü vándorbotot dugva tartja . . .

De a mikor aztán üt az a bizonyos óra, mind ennek a jelvénynek rohan, elhányva a többit.

*

Csupán tizenegy apostol emlittetvén, ebből azt is lehetne következtetni, hogy egy apostoli állás tán üresedésben volt.

Épen nem; hanem a tizenkettedik apostol olyan mindenes-féle volt, ki concret mesterség és karakter hiányában majd ezt, majd azt végezte üdvezitőnk körül.

És ép ebben rejlik annak jogosultsága, hogy a Tisza mamelukjait, jelvények tekintetében öszszehasonlithattuk az apostolokkal, dacára hogy ezek olyan sokan vannak.

Ott csak egy volt; itt azonban a legnagyobb rész — karakter-nélküli.

*

Még csak néhány szót.

A ki eddig rám nem unt még, az már elkisér odább is.

A mamelukság védelmének szentelvén e néhány lapot, meg fogja bocsátani tisztelt elődőm II. Kákay Aranyos, ha záradékul kénytelen vagyok bevenni Beőthy Algernon egy ellene intézett helyreigazitó cáfolatát, ugy a mint következik.

Nyilatkozat.

II. Kákay Aranyos »Fény- és árnyképeiben« ugy lévén feltüntetve mint a ki nem csak szabatosan citálok az europai irodalmakból, hanem a latin nyelvet is ugy beszélem mint egy püspök.

Megbotránkozva kell tiltakoznom e ráfogás ellen, mely egész jövőmet tönkre teheti — odahaza.

Mert nem-e igy fog okoskodni a választó sógorság, — atyafiság?

»Iszen ha ez az Aldzsi olyan tudományos okos ember, hát akkor ugyan semmi szüksége törvényhozónak lennie; bizvást megél józavalóbb pályán is.«

..... s én üthetem a mandátumom nyomát bottal örökre.

Kelt sat. **Beőthy Algernon.**

*

A milyen kétséges, hogy e sorokat valóban Beőthy Algernon küldte be hozzánk, ép oly kétségtelen, hogy teljes joggal beküldhette volna.

És ez aztán elég jogcimnek arra, hogy oltalmunkba vegyük II. Kákayval szemben, ki a san-stefanoi békét sem respektálva, folyvást viseli az irtó hadjáratot a szegény igazhivő mamelukok ellen.

*

Most pedig befejezem e „zöld“ könyvet, azzal a hittel, hogy még sem olyan nagyon zöld mintha a „vörös“ könyv lenne.

Nem olyan üres.

És nem olyan drága.

Budapest. Weiszmann Testvérek könyvnyomdája.